

Tukiperhesuhteen päättyessä -kyselylomakkeen kehittäminen

Kia Haahkola ja Laura Raitala

2023 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Tukiperhesuhteen päättyessä -kyselylomakkeen kehittäminen

Kia Haahkola, Laura Raitala
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Kesäkuu, 2023

Kia Haahkola, Laura Raitala

Tukiperhesuhteen päättyessä -kyselylomakkeen kehittäminen

Vuosi 2023

Sivumäärä 71

Opinnäytetyönä luotiin Perhehoitoyksikkö Pihlajan käyttöön lomake, jonka avulla Pihlajassa toimineilta tukiperheiltä voidaan selvittää tukiperhesuhteiden päättymiseen liittyneitä syitä. Lomakkeen tuottaman tiedon avulla Perhehoitoyksikkö Pihlaja pystyy jatkossa ennaltaehkäisemään tukisuhteiden päättymisiä sekä kehittämään tukiperheiden rekrytointia, koulutuksia ja tukiperheille tarjottavaa tukea. Perhehoitoyksikkö Pihlaja vastaa Keusoten alueen tuki- ja sijaisperheiden toiminnasta.

Perhehoitoyksikkö Pihlajassa oli aiemmin ollut käytössä kyselylomake lopettaville tukiperheille vuosien 2017-2018 aikana. Kehittämistehtävänä oli kyselylomakkeen uudistaminen ajantasaisen tutkimustiedon valossa. Tukiperhesuhteiden onnistumiseksi jatkossa on tarpeen selvittää, kuinka ennenaikaisia katkeamisia voitaisiin estää ja kuinka tukiperheitä voitaisiin tukea tärkeässä tehtävässään.

Opinnäytetyön tietoperusta rakentui uusimpien väitöskirjojen ympärille. Tietoperustassa perehdyttiin tukiperhetoimintaa ohjaavaan lainsäädäntöön, tukiperheeksi hakeutumiseen, sekä tukiperhesuhteiden kulmakiviin. Lisäksi laaja tutustuminen kehittämisprosessien ja kyselylomakkeiden laadinnan teoriapohjaan toi luotettavuutta kehittämistyöhön.

Kyselylomaketta kehitettiin monesta eri näkökulmasta. Vanhan kyselylomakkeen analysointi ja peilaaminen uusimpiin tutkimustietoihin, työyhteisössä toteutettu teemahaastattelu sekä kyselylomakkeen testaus ja palautteen kerääminen asiakkailta loivat syvyyttä kehittämistehtävään. Kyselylomakkeen testaus rajattiin vuonna 2022 lopettaneisiin tukiperheisiin, joita oli 16. Perhehoitoyksikkö Pihlajan työyhteisön ja asiakkaiden antamat kehittämis ehdotukset huomioitiin lomakkeen muotoilussa.

Palautteen avulla luotiin nykyhetkeen sekä tulevaisuuteen soveltuva kyselylomake, joka auttaa Perhehoitoyksikkö Pihlajaa kehittämään tukiperhetoimintaansa. Kyselylomakkeen kehittämisen ohessa huomattiin, että tavoitteiden asettaminen tukiperhetoiminnalle on tärkeää, jotta tukiperhetoiminnan suunnitelmallisuus ja päättäminen tulisivat selkeämmin esiin. Tukiperhesuhteiden onnistuessa voidaan tuettavia perheitä kannatella ilman vahvempia ja kalliimpia tukitoimia sekä auttaa perheitä nousemaan omille jaloilleen.

Asiasanat: tukiperhetoiminta, tukiperhesuhteet, ennaltaehkäisevä lastensuojelu, kehittämistoiminta

Kia Haahkola, Laura Raitala

At the end of a support family relationship - developing a questionnaire

Year 2023

Pages

71

The objective of this thesis was to create a form for the use of the Family Care Unit Pihlaja to examine the reasons why support families who work for Pihlaja end their support family relationship. With the help of the information produced by the form, the Family Care Unit Pihlaja will be able to prevent the termination of support relationships in the future and develop the recruitment of support families and improve the support and education offered to them. The Family Care Unit Pihlaja is responsible for the operations of support and foster families in the Central Uusimaa Wellbeing Services County.

The Family Care Unit Pihlaja had previously used a questionnaire for quitting support families during 2017-2018. The development task was to renew the questionnaire in accordance with up-to-date research data. For support family relationships to be successful in the future, it is necessary to examine how premature breaks could be prevented and how support families could be supported in their important role.

The knowledge base of the thesis was built around the latest dissertations. The knowledge base focused on the legislation governing support family activities, applying to become a support family, and the cornerstones of support family relationships. In addition, extensive familiarization with the theoretical basis of the preparation of development processes and questionnaires brought reliability to the development work.

The questionnaire was developed from many different perspectives. Analyzing and comparing the old questionnaire to the latest research data, conducting a thematic interview in the work community, testing the questionnaire, and collecting feedback from customers created depth in the development task. The testing of the questionnaire was limited to 16 support families who quit in 2022. The development suggestions provided by Pihlaja's work community and customers were considered in the design of the form.

With the help of the feedback, a questionnaire suitable for the present and the future was created, which helps the Family Care Unit Pihlaja to develop its supportive family operations. In addition to developing the questionnaire, it was noticed that setting goals for supportive family operations is important to make the planning and decision-making of support family operations clearer. If support family relationships are successful, support families can be supported without more effective and expensive support measures and help them get back on their feet.

Keywords: supportive family operations, supportive family relationships, preventive child protection, development work

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Kehittämistoiminnan toimintaympäristö.....	7
2.1	Työelämäkumppani	7
2.2	Tarkoitus ja tavoitteet.....	7
3	Tukiperhetoiminnan kehittyminen ja tarve tämän päivän Suomessa	8
3.1	Ennaltaehkäisevät palvelut perheiden tukena	9
3.2	Toimeentulo ja arjen haasteet	10
3.3	Mielenterveys- ja päihdeongelmat	11
3.4	Yksinhuoltajuus	12
3.5	Lasten erityisyys ja palveluiden puute.....	12
4	Tukiperhetoiminta	13
4.1	Tukiperheiden rekrytointi, määrä ja tarve	15
4.2	Tukiperheeksi hakeminen ja valmennus	15
4.3	Tukisuhteiden kesto ja päättyminen	16
5	Tukiperhesuhteet	17
5.1	Parisuhteen ja perheen voimavarat	18
5.2	Kasvatuskumppanuus.....	19
5.3	Lasten erityiset tarpeet.....	20
6	Kehittämistoiminnan prosessi ja menetelmät	21
6.1	Tarpeiden tunnistaminen ja suunnittelu.....	22
6.2	Toteutus	24
6.3	Vanha kyselylomake	25
6.4	Teemahaastattelu	26
6.5	Uuden kyselylomakkeen muotoilu	31
6.6	Välipalaute	33
6.7	Kyselylomakkeen testaus asiakkailta	35
6.8	Palautteen kerääminen asiakkailta, muutokset ja valmis lomake	36
7	Eettisyys ja luotettavuus	37
8	Pohdinta	38
8.1	Jatkokehitysehdotukset.....	39
8.2	Prosessin arviointi	41
	Lähteet	43
	Kuviot.....	49
	Liitteet	50

1 Johdanto

Suomi on eräs maailman parhaista maista mitattuna sekä objektiivisilla että subjektiivisilla mittareilla. Kuitenkin Suomessa tuloerot ovat kasvaneet sotien jälkeen räjähdysmäisesti, ja tämä on lisännyt myös eriarvoisuuden kokemusta. Sen vaikutusta suomalaisten hyvinvoinnille ja eriarvoistumisesta nousevia kysymyksiä pyritään jatkuvasti ratkaisemaan. (Saari 2011, 23.) Arjen hallinnan vaikeudet ovat lisääntyneet yhteiskunnassa, jossa tarjolla olevat resurssit ovat kasvaneet sekä vapaudet ja vaihtoehdot lisääntyneet. Tämä näkyy lisääntyneinä elämänhallinnan ongelmina, mm. ylivelkaantumisenä, ylipaino- ja päihdeongelmina sekä mielenterveysongelmina. (Hämäläinen 2008.)

Yhteiskunnallisilla olosuhteilla on merkitystä perheiden hyvinvointiin. Eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi parasta on tukea perheitä riittävästi. Myönteiset ihmissuhteet tukevat lapsen kehitystä, vaikka perheessä olisi erilaisia riskitekijöitä. (THL 2022a.) Kuitenkin 2000-luvulla lastensuojelun asiakasmäärät ovat jatkuvasti kasvaneet ja sosiaaliset ongelmat uusiutuvat ja periytyvät sukupolvelta toiselle. Perheille tarjottava riittävän varhainen tuki ei toteudu ja lastensuojelu kuormittuu. Lastensuojelussa joudutaan priorisoimaan, keitä autetaan, miten ja milloin. Avun piiriin tulevissa perheissä on arjen hallinnan ongelmia ja ristiriitoja, sekä päihteidenkäyttöä ja väkivaltaa. Suomalaisissa perheissä resurssit jakautuvat yhä epätasaisemmin ja koronakriisi lisäsi kuilua entisestään (Lepistö 2021 & Sorkkila 2020).

Perheiden huonovointisuus, yksinhuoltajuuden lisääntyminen ja lastensuojelun asiakasmäärien kasvu sekä resurssien puute näkyy myös tukiperheiden tarpeen lisääntymisenä (Pelastakaa Lapset 2013 & 2021b). Tukiperheistä on runsaasti pulaa, ja tukiperheen saaminen voi kestää vuosia. Lastensuojelun ennaltaehkäiseviin palveluihin toivotaan panostusta (Heino, Hyry, Ikaheimo, Kuronen & Rajala 2016, 35), mutta käytäntö osoittaa, että tukiperheitä ei ole tarpeeksi saatavilla, vaikka resursseja kouluttamiseen olisi (Miettinen 2013).

Tukiperhesuhteiden katkeamisista ei puhuta yleisesti ja pimention jää, mitkä tekijät vaikuttavat tukiperhesuhteiden katkeamiseen tai onnistumiseen. Kehittämistoimintamme tarkoituksena oli luoda Perhehoitoyksikkö Pihlajan käyttöön kyselylomake, jonka avulla Pihlajassa toimineilta tukiperheiltä voidaan selvittää tukiperhesuhteiden päättymiseen liittyneitä syitä, jotta jatkossa mahdollisimman moni perhe jatkaisi vapaaehtoistyössä Pihlajan tukiperheenä. Pitkäaikaiset ihmissuhteet ja oikea-aikaiset tukitoimet tukevat perheiden hyvinvointia ja parhaimmillaan kohentavat koko perheen elämänlaatua.

2 Kehittämistoiminnan toimintaympäristö

Tuotimme opinnäytetyömme Perhehoitoyksikkö Pihlajalle, joka vastaa tukiperhetoiminnasta Keusoten alueella. Perhehoitoyksikössä oli tiedostettu tarve kartoittaa tukiperhesuhteiden ennenaikaiseen päättymiseen johtaneita syitä.

2.1 Työelämäkumppani

Keski-Uudenmaan hyvinvointialue, Keusote, on tuottanut Hyvinkään, Järvenpään, Tuusulan, Nurmijärven, Mäntsälän ja Pornaisten alueen sosiaali- ja terveystalvituia vuodesta 2019. Keusoten tehtävänä on tukea ja parantaa alueen asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä vaikuttavasti ja kustannustehokkaasti. Keusoten visiona on olla parasta asukkaille, henkilöstölle ja yhteistyökumppaneille, sekä arvona olla ihmislähtöinen palveluntarjoaja, jonka toiminta on avointa, arvostavaa ja luottamuksellista. Keusoten palveluissa pyritään korkeaan laatuun ja toiminnan jatkuvaan kehittämiseen ja parantamiseen. (Keusote 2022.)

Perhehoitoyksikkö Pihlaja vastaa Keusoten alueen tuki- ja sijaisperheiden rekrytoinnista, valmennuksesta, arvioinnista ja tuesta, sekä etsii alueelta lapsen tarpeita vastaavan ja sopivan sijais- tai tukiperheen. Lisäksi Pihlaja järjestää sijais- ja tukiperheille lisäkoulutuksia, sekä vastaa perheille maksettavista palkkioista ja kulukorvauksista. Perhehoitoyksikön hallinnosta ja päätöksenteosta vastaa hyvinvointialue. (Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2023.)

Perhehoitoyksikkö Pihlajan arvoihin kuuluu vahvasti kaikessa työskentelyssä lapsen edun ensisijaisuus. Pihlajassa tuodaan lapsen ääni kuuluviin ja kannustetaan sensitiiviseen kasvatukseen. Pohjana on kaikkien osapuolten kunnioittava kohtaaminen, läsnäolo ja kannustaminen. Pihlajassa halutaan olla perheiden arjessa mukana, kannustetaan oman työn jatkuvaan kehittämiseen ja oman toiminnan tarkasteluun. Pihlaja vaalii pyrkimystä saumattomaan, avoimeen ja luottamukselliseen yhteistyöhön ja haluaa ottaa kantaa ajankohtaisiin teemoihin. (Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2021.)

2.2 Tarkoitus ja tavoitteet

Kehittämistoimintamme tarkoituksena oli luoda Perhehoitoyksikkö Pihlajan käyttöön lomake, jonka avulla Pihlajassa toimineilta tukiperheiltä voidaan selvittää tukiperhesuhteiden päättymiseen liittyneitä syitä. Lomakkeen käyttöä testattiin ja lomakkeen kehittämiseen kerättiin palautetta tukiperheiltä, jotka Perhehoitoyksikkö Pihlaja oli kouluttanut ja hyväksyneet tukiperheiksi, ja joilla tukisuhte oli päättynyt vuoden 2022 aikana.

Tavoitteena oli kehittää lomake, jonka tuottaman tiedon avulla Perhehoitoyksikkö Pihlaja pystyy ennaltaehkäisemään tukisuhteiden päättymisiä sekä kehittää tukiperheiden rekrytointia, koulutuksia ja tarjottavaa tukea siten, että mahdollisimman moni Pihlajan kouluttama perhe jatkaisi vapaaehtoistyössä Pihlajan tukiperheenä. Lomakkeen tuottaminen

ja tukiperhetoiminnan kehittäminen koettiin tärkeäksi, jotta mahdollisimman monelle lapselle saataisiin onnistunut ja pitkäikäinen tukiperhesuhde, joka voisi parhaimmillaan kannatella koko perhettä.

3 Tukiperhetoiminnan kehittyminen ja tarve tämän päivän Suomessa

Tukiperhetoiminnan siemenet voidaan katsoa kylvetyiksi vuoden 1983 lastensuojelulain valmisteluun, jossa painotettiin vapaaehtoistyön roolia lastensuojelutyön täydentäjänä (Svenlin 2020a, 15-16). Nykyisin tukiperhetoimintaa järjestetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisena sosiaalipalveluna erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai hänen perheelleen. Tukiperhetoiminta on tärkeää ja merkityksellistä vapaaehtoistyötä, jota on alettu tutkimaan enemmän vasta lähivuosien aikana.

Vapaaehtoisena työvoimana tukiperheiden on katsottu vastaavan perheiden sosiaalisen tuen tarpeeseen. Historiaa tarkasteltaessa epäselväksi on jäänyt, kuinka tukiperhetoiminta on alun perin vuoden 1983 lastensuojelulakiin muodossaan tullut. Oletuksena on, että taustalla ovat vaikuttaneet aikaisemmin käytössä olleet sunnuntaivanhemmuus, kesälapsi- ja lomakotitoiminta, sekä tukihenkilötoiminta. Lähestyttäessä 1990-lukua tukiperhetoiminta erottui itsenäiseksi tukitoimeksi, mutta kaipasi edelleen selventämistä mm. tavoitteiden ja asiakaskunnan määrittelemisessä. Yhteistä nykyiselle näkemykselle on, että maallikkoauttajien panosta kannattaa hyödyntää pysyvän ihmissuhteen luomiseksi lapsen tai nuoren tueksi. (Svenlin 2020a, 43-49.)

Kun uusi sosiaalihuoltolaki astui vuonna 2014 voimaan, tukiperhetoiminnasta tuli osa sosiaalipalveluja ja ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Vielä 1980-luvun loppupuolella tukiperhetoiminta liitettiin osaksi lastensuojelun perhehoidon organisaatioita ja traditiota, jossa pohja-ajatuksena on, että lapsen tuki ja turva toteutuu parhaiten tavallisessa perheessä. Nykyisissä kuvauksissa tukiperhetoiminnasta ei kuitenkaan enää viitata perhehoitoon. Tukiperhetoiminnan käyttö vaatii kuitenkin vielä monilta osin kehittämistä ja täsmentämistä. (Svenlin 2020a, 43-48.)

Kehittämistä kaippaa myös tukiperhetoiminnan tilastointi. Tukisuhteiden määrästä, kestosta tai tukiperheissä käyvien lasten taustoista ei ole lainkaan saatavilla valtakunnallista tilastotietoa Suomessa. Enemmän huomiota on kiinnitetty tukiperhetoiminnan saatavuuteen, ja selvitykset ovat osoittaneet, että tukiperheitä ei ole saatavilla tarpeeksi. (Svenlin 2020a, 49.) Tukiperhetoiminnan kysyntä, tarve ja kasvu on ollut huomattavaa. Vuodesta 2012 vuoteen 2021 tukiperheissä käyvien lasten määrä on Pelastaa Lapset ry:n tukiperheissä lähes tuplaantunut. (Pelastakaa Lapset 2013 & 2021b.)

3.1 Ennaltaehkäisevät palvelut perheiden tukena

Sosiaalipalvelujen tavoitteena on edistää sekä ylläpitää niin lasten, nuorten kuin perheidenkin toimintakykyä. Lisäksi palveluilla pyritään edistämään sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta. Hyvinvointialueiden tulee kertoa asukkaille tarjottavista palveluista sekä niiden saatavuudesta. (THL 2022.) Palveluiden on tuettava niin vanhempia kuin huoltajia, sekä muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä (STM 2023a).

Hyvinvoinnin tukeminen varhaisessa vaiheessa ennaltaehkäisee ongelmien ilmaantumista. Kun varhaislapsuudessa pystytään puuttumaan ensimerkkeihin ongelmista, on mahdollista välttää vaikeat oireilut perheessä. (Paananen, Ristikari, Merikukka, Rämö & Gissler 2012, 42.) Lasten ja perheiden palveluissa yritetään tunnistaa varhainen tuen tarve sekä tuen oikea-aikainen ajoittaminen. Ennaltaehkäisevät ja korjaavat palvelut tarjoavat terveyttä ja hyvinvointia edistäviä tukimuotoja lapselle sekä heidän vanhemmilleen. Palvelut edistävät perheiden arkea sekä yhteisöllisyyttä. (Perälä, Salonen, Halme & Nykänen 2011, 17.)

Perheille kohdennettuja palveluita on monia ja niiden tarkoituksena on tukea vanhempia tai huoltajia turvaamaan lasten hyvinvointi sekä kasvatusta. Peruspalveluihin kuuluvat neuvolat, varhaiskasvatus- ja opetuspalvelut, aamu- ja iltapäivätoiminnot, sekä erilaiset terveys- ja perhekeskuspalvelut. Lisäksi hyvinvointialueet tarjoavat perhetyötä ja lapsiperheiden kotipalvelua. (STM 2023b.)

Ehkäisevä lastensuojelu edistää ja turvaa lasten kasvua. Lisäksi se tukee lapsen sekä koko perheen hyvinvointia. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan muun muassa varhaiskasvatuksessa, koulussa ja muissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Jokainen kunta huolehtii, että ehkäisevää lastensuojelua järjestetään kuten tarve edellyttää. Palvelutarpeen arvioinnin avulla perhe voidaan ohjata peruspalveluiden, erityisen tuen tai lastensuojelun pariin. Lastensuojelun avohuollon tukitoimilla voidaan turvata lapsen myönteistä kehitystä ja edistää vanhempien kykyä huolenpitoon. Avohuollon tukitoimet ovat ensimmäinen tukikeino ja pyrkii täyttämään avun tarpeen ilman huostaanottoa tai sijaishuoltoa. (Valvira 2021a.)

Keskeinen tavoite lastensuojelussa on varmistaa lapsen oikeuksien ja edun huomioinen, ja sitä kautta turvata lapsen ja hänen perheensä tarvitsemat palvelut sekä tukitoimet. (Valvira 2021b.) Kuitenkin lasten, nuorten sekä perheiden palvelut ovat muodostuneet sekaviksi ja pirstaleisiksi. Palveluita sekä ohjausta palveluiden pariin on vaikeaa löytää. Lapsille ja nuorille suunnattu varhainen tuki lisäksi hyvinvointia, ja olisi kunnille myös taloudellisesti kannattavaa. Parhaimmillaan varhainen tuki voi muodostua perheen ja sen kanssa työskentelevien ammattilaisten välille yhteistyöksi. Ennaltaehkäisevä toiminta tuottaa enemmän kuin vahinkojen korjaaminen sosiaalipalveluissa. (Haahkola 2015, 2-4.).

Nykyaikana vanhempien paineet perheen, työn ja vapaa-ajan yhteensovittamisesta vaikeuttavat tasapainoisen arjen tarjoamista lapselle, ja suomalaiset lapsiperheet eriarvoistuvat vauhdilla. (Helminen 2006, 15-28.) Lasten hyvinvointia uhkaavat myös tärkeiden ihmissuhteiden puuttuminen elämästä (Lehto-Lundén 2020, 117). Perheiden haasteet heijastuvat vanhemmuuteen, kodin ilmapiiriin ja käytettävissä oleviin voimavaroihin. Perheet jakautuvat yhä enemmän niihin, joilla menee hyvin, ja niihin, joilla menee huonosti.

3.2 Toimeentulo ja arjen haasteet

Suomalainen yhteiskunta on kehittynyt nopeasti ja materiaallinen elintaso on kohonnut sotien jälkeen huimalla vauhdilla. Nykyaikana suomalaisten haasteet ovat enemmän henkisellä kuin materiaalisella puolella, vaikka köyhyys ja osattomuus ovat edelleen vahvasti läsnä. (Hämäläinen 2009, 4-6.) Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2021 lähes 900000 suomalaista eli köyhyys- tai syrjäytymisriskissä, eli kotitaloudessa, joka oli joko pienituloisen tai vajaatyöllinen, tai jonka taloudessa esiintyi vakavaa aineellista ja sosiaalista puutetta (Tilastokeskus 2023).

Tutkimuksissa on selvitetty, että toimeentulovaikeudet perheessä vaikuttavat negatiivisesti lasten hyvinvointiin. Tulotason romahtaessa perheessä, vaikuttaa se sekä aikuisten voimiin toimia vanhempina että lisää mielenterveyden haasteita perheessä. Lisäksi perheen huono taloudellinen tilanne kaventaa elinpiiriä palvelutasojen heiketessä. Tilanne voi vaikuttaa negatiivisesti lapsen vuorovaikutussuhteisiin sekä kotona että kodin ulkopuolella, ja lapsen aikuiskontaktit voivat jäädä vähäisiksi. (Kalland, 2013.)

Ihmisten kokema hyvinvointi syntyy arjen resursseista, toimintamahdollisuuksista ja elinympäristössä, ja niillä on joko voimaannuttava tai rajoittava voima arjen hyvinvointiin. Suomalaisten kotitalouksien arjessa on siis tapahtunut muutoksia, vaikka hyvinvointivaltion peruspilarit on saatu pystytettyä. Siitä huolimatta, että suomalaisten varallisuus on ollut nousujohteista ja fyysinen terveys on vahvistunut, ovat tulo- ja terveyserot kääntyneet viime vuosina kasvuun. Fyysisten kohtaamisten tilalle on tullut virtuaalimaailma, jossa sosiaalisuuden lisäksi informaatiotulva kasaa jatkuvasti paineita suoritua entistä paremmin. (Hämäläinen 2009, 4-13.)

Myös ajankäytön hallinta elämän eri osa-alueiden yhteensovittamiseksi luo stressiä ja tietoteknologian myötä on hämärtynyt raja vapaa-ajan ja työn välillä. Kiireetön, yhdessä vietetty arki on vaihtunut etukäteen ohjelmoituun suorittamiseen. Jos arkielämän ja elinympäristön haasteet ylittävät toistuvasti yksilön voimavarat, syntyy terveyden ja hyvinvoinnin vaarantavaa negatiivista stressiä. (Hämäläinen 2009, 4-13.)

3.3 Mielenterveys- ja päihdeongelmat

Lasten kehitystä ja hyvinvointia voidaan suoraan peilata vanhemman hyvinvointiin. Vanhempien ja lasten välinen hyvä vuorovaikutussuhde vahvistaa perheen dynamiikkaa. Vanhemman masennus on tavallisin psykiatrinen häiriö, ja se tuo haasteita erityisesti lapsiperheiden toimivuuteen. Masennuksen oireet ilmenevät alakulona, ärtymyksenä ja jaksamattomuutena. Masennus voi seurata perhettä pitkään. Lapsen kehitystehtävät vaativat vuorovaikutusta ympäristön kanssa, jolloin vanhemman jaksamattomuus voi vaikeuttaa lapsen kehitystehtäviä. (Solantaus & Paavonen 2009.)

Vanhemmilla olevat mielenterveyshäiriöt saattavat lisätä lasten mahdollista vaaraa sairastua psykiatriin häiriöihin niin lapsuuden aikana kuin aikuisuudessakin. Mielenterveyshäiriön pitkäaikaisuus ja siitä johtuneet seuraukset vuorovaikutus- ja toimintakyvyissä vaikuttavat lapseen enemmän kuin itse diagnoosi. Varhaislapsuudessa ja alakouluiässä lapsilla nousee esiin käytösongelmat ja ahdistuneisuushäiriöt. Nuoruusiässä psykiatriset haasteet näkyvät masennuksena ja päihteiden käyttönä. Vanhempien mielenterveyshäiriöitä tulee huomioida myös lasten tarpeet, jotta lasten psykiatrisia ongelmia voidaan ennaltaehkäistä. (Solantaus & Paavonen 2009.)

Mielenterveyshäiriöiden lisäksi päihteiden väärinkäyttö haastaa perheitä. Perheissä, joissa vanhemmat kuluttavat päihteitä liiallisin määrin, esiintyy väkivaltaa ja lasten laiminlyöntiä, pitäen sisällään myös perheriitoja. Päihteiden käyttö tuo lapselle turvattomuuden tunnetta sekä pelkoa, ja lapsen perustarpeet voivat jäädä saamatta. Vanhempien ajoittainen harkitsematon alkoholinkäyttö suurkulutuksen lisäksi aiheuttaa lapselle epäsuotuisan ympäristön kasvulle. Vanhempien päihteiden liikakäyttö voi aiheuttaa lapselle sosiaalista eristäytymistä, kaveri- ja ystävyysuhteiden puuttumista ja mahdollisesti koulukiusaamista. (STM 2011, 21.)

Lapsi tarvitsee turvallisia ihmissuhteita ja kannustusta selvitäkseen taidolla arkipäivän haasteista. Vanhemman alkoholiongelma peilautuu aina myös lapseen. Lapselle kuuluu turvallinen lapsuus ja häntä auttaa, kun vanhempi saa apua ja tukea hoitaakseen itsensä kuntoon. (Saarto 2015.) Vanhemman päihdeongelmalla on yhteys lapsen sairastavuuteen, elämäntilanteen vaikeuksiin, tapaturmiin sekä huostaanottoihin (Raitasalo 2017).

Turvallinen aikuinen auttaa turvaamaan lapsen tasapainoista kehitystä. Isovanhempi, muu läheinen sukulainen tai ystävä voi olla ratkaisevan tärkeä henkilö lapselle. Kaikki aikuiset lapsen ympärillä ovat vastuussa lapsen hyvinvoinnista, ja sen myötä perheen ongelmiin tulee puuttua. (Sos-lapsikylä 2019.) Toimiva läheisverkosto auttaa perhettä elämän tuomissa haasteissa. Toisinaan perheen oma jaksaminen ja läheisverkoston tuki on riittämätöntä ja silloin korostuu yhteiskunnallisten palveluiden merkitys.

3.4 Yksinhuoltajuus

Eroperheiden määrä sekä yksinhuoltajuus ovat lisääntyneet tämän päivän Suomessa (Tilastokeskus 2022). Yksinhuoltajat, ilman riittävää ja tukevaa läheisverkostoa, voivat kaivata yhteiskunnan apua saadakseen levähdystaukoa arjesta. Nykyisin palvelut ja työpaikat keskittyvät isojen kaupunkien keskittymiin, jolloin perheen tuttu ja turvallinen tukiverkosto voi jäädä pitkänkin matkan päähän. Kaupungistumisen vuoksi perhesiteiden muodostama yhteisöllisyys on voinut heikentyä. (Matilainen 2008, 9-11.) Yksinhuoltajien taloudelliset vaikeudet ovat lisääntyneet ja koronavuodet ovat koetelleet erityisesti yksinhuoltajia. (Hertz, Mattes & Shook 2020).

Koronavuosien aikana yksinhuoltajat eivät ole voineet turvautua tavanomaisen lähipiirinsä, kuten isovanhempien, apuun. Tämä on voinut uuvuttaa niitäkin yksinhuoltajia, jotka ennen pandemiaa selvisivät arjesta hyvin. (Salin, Kaittila, Hakovirta & Anttila 2020.) Myös tukiverkoston rakentaminen tulevaisuutta ajatellen on omalla asuinalueella voinut osoittautua haastavaksi, kun perheiden suosimat matalan kynnyksen palvelut, kuten perhekerhot, olivat kiinni. Mahdollisuus tutustua alueen samassa tilanteessa oleviin asukkaisiin on täten jäänyt vähäisemmäksi ja tukiverkostot alueella sitä myötä puutteellisiksi. Myös nykypäivän arjen hektisyys sekä lisääntynyt suorituskeskeisyys voivat vaikuttaa negatiivisesti mahdollisuuksiin muodostaa uusia tukiverkostoja.

Erityislasten vanhemmilla on suurempi eroriski kuin muiden lasten vanhemmilla. Mikäli perheessä on vain yksi vanhempi, on riski kuormittua arjesta kahden vanhemman perhettä suurempi. Erityislasten vanhempien tukea tulisi korostaa ja annetun tuen tulisi tukea sekä erityislasta, että hänen koko perhettään. (Anttila 2020, 16-17.)

3.5 Lasten erityisyys ja palveluiden puute

Erityislasten vanhemmat elävät erilasten haasteiden kanssa sosiaalisten ja yksilöllisten vaikutusten alaisina. Jokaisen lapsen tarpeet ovat yksilöllisiä, ja lapsen tuen tarpeet vaikuttavat perheeseen kokonaisuutena. Erityislasten vanhemmat tarvitsevat lapselle tukitoimia, jotka ovat määritelty arvojen, yleisten asenteiden sekä lainsäädännön kautta. (Anttila 2020, 15.)

Elämä erityislapsen vanhempana saattaa kuormittaa ja herättää suuria tunteita. Erityislapsi tuo elämään mukaan huolta niin nykyhetkeen kuin tulevaisuuteenkin. Vanhempi saattaa kokea huonommuutta omasta jaksamattomuudestaan erityislapsen kanssa ja elämä saattaa tuntua suorittamiselta sekä selviytymiseltä. Erityislapsen kanssa eläminen haastaa psyykkistä ja fyysistä jaksamista tuoden ahdistuksen mukanaan. (Parisuhde, vanhemmuus ja ero... 2018, 10.)

Erityislasten kirjo on laaja ja pitää sisällään aistiyliherkkyyksiä, neuropsykiatrisia häiriöitä, puheen ja kielen kehityksen vaikeutta sekä eriasteisia kehitysvammoja. Lapsella voi olla samanaikaisesti erilaisia ja useita haasteita, mutta palveluita ei osata kohdentaa oikeanlaisesti. Tuen tarve ei välttämättä näyttäyty ulkopuolisille ja diagnoosin löytäminen voi olla vaikeaa. Erityislasten vanhemmat saattavat kuormittua ja arki voi olla kaoottista. (Ensi- ja turvakotien liitto 2018.) Tämä näkyy myös lastensuojelun asiakasmäärissä, jossa neuropsykiatrisista häiriöistä kärsiviä lapsia siirretään runsaasti sijaishuoltoon (Ikonen 2016, 26).

Yksittäinen lapsi jää helposti sirpaleisen ja kaaosmaisen palvelujärjestelmän jalkoihin (Ikonen 2016, 26). Erityislasten vanhempien kuormittavuutta voitaisiin auttaa esimerkiksi konkreettisin keinoin, mm. lapsen viennillä ulkopuoliseen hoitoon. Vanhemman jaksamisen tukena ovat sosiaaliset suhteet, oma aika, sekä ulkopuolelta saatu apu. (Lehmuskoski 2019.) Jo hetkellinen oma aika vanhemmalle voi tehdä suuren vaikutuksen vanhemman jaksamiseen ja taata eväät lapsen hyvinvointiin.

Mikäli yhteen perheeseen kasaantuu useampia voimavaroja kuluttavia tekijöitä, kuten taloudellisia haasteita, yksinhuoltajuutta, mielenterveys- ja päihdeongelmia tai lasten erityisyyttä, tulisi viranomaisten tarjota riittävän varhaista tukea perheen jaksamisen edistämiseksi. Luottamus, turvallisuus, sekä ennakoitava ja vastavuoroinen kasvuympäristö antaa pohjan lapsen hyvälle kasvulle ja kehitykselle. Yhteiskunnallista syrjäytymistä voisivat estää toimivat hyvinvointipalvelut ja perheiden riittävät tukiverkostot. (Helminen 2006, 15-28.) Tähän ajatukseen lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukemisesta perustuu myös ajatus tukiperhetoiminnasta.

4 Tukiperhetoiminta

Tukiperhetoimintaa järjestetään sosiaalihuoltolain mukaisena sosiaalipalveluna erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai hänen perheelleen lapsen terveyden tai kehityksen turvaamiseksi (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 28§, Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2022). Mikäli lapsi on lastensuojelun avohuollon tukitoimien tarpeessa, on kunnalla velvollisuus järjestää tarvittavat tukitoimet ja palvelut (Lastensuojelulaki 417/2007 36§, THL 2021). Lapsen erityishoidettavuus, maahanmuuttajatausta, perheen vaikea elämäntilanne tai perhettä kohdannut kriisi voi aiheuttaa tarpeen tukiperheelle (Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2022).

Tarve tukiperheelle liittyy usein myös yksinhuoltajuuteen, läheisverkoston puutteeseen ja lapsen tunne-elämän oireiluun. Tukiperheet nostavat esiin tuettavan lapsen vanhempien jaksamattomuuden liittyen kasvatustuuseen ja arjen hallintaan. Sosiaalityöntekijät painottavat lisäksi tuettavan perheen vanhempien päihteidenkäyttöön ja mielenterveyteen

liittyviä haasteita, sekä kasvatustyylin ongelmia. Tuettavan perheen vanhemmat kaipaisivat tukiperheeltä konkreettista lastenhoitoapua sekä henkistä tukea, jotta omat voimavarat vanhempana kasvaisivat. Tukiperheen tarpeen voi siis osaltaan katsoa olevan vanhempilähtöinen ja pyrkivän vastaamaan vanhemman hyvinvoinnin vahvistamiseen. (Svenlin 2020a, 101-105.) Vanhemman tarvetta korostetaan, koska se mikä on hyväksi vanhemmalle, nähdään olevan hyväksi myös lapselle (Berg-Eklundh 2010, 200).

Pääsääntöisesti Pihlajan kautta tukiperhettä tarvitsevat lapset ovat 3-12-vuotiaita. Yleensä lapsi käy tukiperheessä yhtenä viikonloppuna kuukaudessa ja tarvittaessa lisäksi loma-aikoina. Lapsen kodin ja tukiperheen kodin välillä voi välimatkaa olla enintään 70 km. (Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2022.) Tuettava lapsi osallistuu tukiperheen normaaliin arkielämään tukiperheen luona (THL 2021).

Tukiperhetoiminta on mielekästä tukea sekä lapsille että perheen aikuisille. Pelastakaa Lapset ry:n vuonna 2012 teettämässä kyselyssä 75 % vastanneista lapsista koki käynnit tukiperheessä mielekkäiksi ja mukavinta oli ihan tavallinen yhdessä oleminen ja tekeminen (Pelastakaa Lapset 2013, 2-6). Tuetut perheet ovat hyvin tyytyväisiä saamaansa tukeen ja nostavat tukiperheen tarpeen syiksi mm. yksinhuoltajuuden, sosiaalisen verkoston puutteen, vanhemman oman väsymyksen tai oman ajan puutteen. Osa perheistä nostaa esiin myös lapsen erityisen tuen tarpeet ja sosiaalisen kanssakäymisen haasteet. Tukiperheet myös toivat esiin perheiden parisuhteen haasteet, vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat sekä väkivallan tukiperheen tarpeeseen vaikuttaviksi tekijöiksi. (Pelastaa Lapset 2013, 11-20.)

Lapsiperhe, lapseton pariskunta tai yksinelävä voi toimia tukiperheenä. Perheeltä odotetaan joustavuutta ja sitoutumista tehtävään useammaksi vuodeksi. Lapsen tarvetta tukiperheelle arvioidaan kuitenkin vuosittain. Tukiperheen vanhempien tulee olla luotettavia ja turvallisia aikuisia, joiden elämäntilanne on vakaa. Tukiperheeltä vaaditaan kykyä toimia yhteistyössä lapsen perheen ja sosiaalityöntekijöiden kanssa, sekä halua vastata joskus vaativiinkin tilanteisiin. Tukiperheellä tulee olla aikaa ja tilaa lapselle, sekä mahdollisuus tarvittaessa kuljettaa lasta ja osallistua lasta koskeviin neuvotteluihin. Tukiperheitä sitoo vaitiolovelvollisuus. (Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2022, THL 2021.)

Ennen tukiperheeksi hyväksymistä tehdään tukiperhevanhempien Rikosrekisteriotteen tarkistus. (Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2022.) Toiminnan järjestäjällä on oikeus selvittää vapaaehtoistyön osallistuvan rikostausta, mikäli tehtävään kuuluu säännöllisesti alaikäisen opetusta, ohjausta, hoitoa ja huolenpitoa, sekä henkilökohtainen vuorovaikutus alaikäisen kanssa (Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä 148/2014, Oikeusrekisterikeskus 2020).

4.1 Tukiperheiden rekrytointi, määrä ja tarve

Tukiperheistä on koko maassa pulaa (Miettinen 2013, Pelastakaa Lapset 2021a), eikä Keski-Uudenmaan alueella tilanne ole erilainen. Tälläkin hetkellä Keusoten alueella tukiperhettä odottaa 137 lasta ja tarvittaisiin 92 uutta tukiperhettä, jotta kaikille lapsille saataisiin tukiperhe (Hoviario 2022b). Tutkijatohtori Tiina Lehto-Lundén korostaa tutkimuksessaan, että tukea tarvitsevien lasten ja heidän perheidensä tarpeisiin tulisi vastata nopeammin, eikä tukiperheen jonottaminen ja odottaminen ole mikään tuen muoto. Kunnissa ja eri organisaatioissa tulisi aktiivisesti yhteistyössä pohtia uudenlaisia ratkaisuja perheiden tukemiseksi. (Lehto-Lundén 2022, 144.)

Perhehoitoyksikkö Pihlaja rekrytoi jatkuvasti uusia tukiperheitä. Vuoden 2021 aikana Pihlaja järjesti 10 infotilaisuutta ja toiminnasta julkaistiin artikkeleita ja mainoksia paikallislehdissä, sekä toimintaa mainostettiin runsaasti sosiaalisen median kautta mm. Facebookissa ja Instagramissa. (Perhehoitoyksikkö Pihlajan vuosikatsaus 2021.) Vaikka uusia tukiperheitä koulutetaan jatkuvasti, ei tukiperheiden määrä Perhehoitoyksikkö Pihlajassa kuitenkaan kasva, vaan perheitä lopettaa vuosittain jopa enemmän kuin mitä uusia perheitä saadaan koulutettua. Jokainen koulutettu tukiperhe on tärkeä ja kysyntä tukiperheistä ylittää niiden tarjonnan. Tästä syystä tukiperhetoiminnan kehittäminen ja lopettavien tukiperheiden äänen kuuleminen on tärkeää. Perhehoitoyksikkö Pihlajan tukiperhetoiminnasta vastaava sosiaaliohjaaja Sari Hoviario (2022a) huomautti, että vaikka osa tukiperheistä poistuu Pihlajan toiminnasta, saattaa perhe jatkaa tukiperheenä jonkin muun toimijan alla. ”Tärkeintä on, että perhe ylipäätään jatkaisi tukiperheenä”, painotti Hoviario (2022a).

4.2 Tukiperheeksi hakeminen ja valmennus

Perhehoitoyksikkö Pihlajan tukiperheeksi haetaan sähköisellä tukiperhehakemuksella, jonka jälkeen alkaa hakemuksen jatkokäsittely. Hakijan suostumuksella pyydetään tukiperheen asuinpaikkakunnan sosiaalitoimelta lausunto tukiperheenä aloittamisesta (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000 16§). Sosiaalitoimi tarkastaa perheen tiedot omista lastensuojelun ja aikuissosiaalityön rekistereistään. Lisäksi pyydetään poliisilaitokselta tiedot poliisirekisteristä, sekä aikaisemmin tukiperheenä toimineiden perheiden kohdalla lausunto yhteistyökokemuksista edelliseltä yhteistyötaholta. Noin kuukauden kuluessa hakemuksen vastaanottamisesta Pihlajan sosiaaliohjaaja ottaa yhteyttä hakemuksen jättäneeseen perheeseen ja sopii tukiperhevalmennuksesta ja perheselvityksestä. (Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2022.)

Tukiperhevalmennuksen tavoitteena on antaa tukiperheelle lisätietoja toiminnasta sekä yhteistyöstä lapsen biologisten vanhempien kanssa. Valmennusprosessin aikana tukiperhe voi pohtia omia valmiuksiaan tukiperheenä toimimiseen, tapaansa toimia kasvattajana ja tukiperheen omien lasten tilannetta. Valmennuksessa käydään läpi lastensuojelun ja

perhesosiaalityön organisaatorakenne, tukiperheen oikeudet ja velvollisuudet, sekä tietoa, kuinka kohdata erityistä tukea tarvitseva lapsi. Valmentajina toimii Pihlajan sosiaalihjaaja yhdessä toimivan tukiperhevanhemman kanssa. Molempien vanhempien tulee osallistua maksuttomaan tukiperhevalmennukseen, joka kestää yhteensä 13 tuntia. (Hoviario 2022b, Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2022.)

Tukiperhevalmennuksen jälkeen Perhehoitoyksikkö Pihlaja tarkistaa

Oikeusrekisterikeskuksesta saatavan rikostaustaotteen (Laki lasten kanssa toimivien

vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä 148/2014, Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2022).

Rikostaustaotteessa näkyvät ne tiedot, joilla on arvioitu olevan erityistä merkitystä lasten kanssa työskenneltäessä. Tällaisia tietoja ovat mm. lapseen kohdistuneet rikokset, seksuaali- ja väkivaltarikokset, vapautteen kohdistuvat rikokset, sekä huumausainerikokset.

(Oikeusrekisterikeskus 2020.)

Perhehoitoyksikkö etsii perhesosiaalityöstä tai lastensuojelusta tulleiden hakemusten perusteella lapsen tarpeita vastaavan tukiperheen, huomioiden myös tukiperheen toiveet ja valmiudet. Tukiperhettä valittaessa otetaan huomioon tukea tarvitsevan lapsen ja hänen perheensä toiveet, sekä kuunnellaan lapsen sosiaalityöntekijän näkemystä.

(Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2021.) Tukiperhe voi itse määrittää, milloin on valmis aloittamaan tukiperheenä toimimisen (Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2022).

Tukiperheet toimivat toimeksiantosopimuksin, joiden lisäksi Pihlaja vastaa myös tukiperheille maksettavista palkkioista ja kulukorvauksista (Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2021). Tukiperhe on edullinen tukitoimi, jonka keskimääräinen vuorokausihinta Perhehoitoyksikkö Pihlajan kautta on 97 €/vrk (Perhehoitoyksikkö Pihlajan vuosikatsaus 2021). Puhutaan siis tukitoimesta, joka onnistuessaan voi ennaltaehkäistä perheen tilanteen kriisiytymistä ja säästää hyvinvointialueen varoja sekä resursseja huomattavasti kalliimmilta ja vahvemmilta toimilta.

4.3 Tukisuhteiden kesto ja päättyminen

Tukiperhetoiminnan tavoitteena on, että tukisuhde kestäisi vähintään kaksi vuotta tai jopa tuettavan aikuisuuteen asti (Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2022). Suunnitelmallinen tukisuhteen päättyminen voi olla kyseessä esimerkiksi silloin, kun lapsen tai perheen tarve tukiperheelle lakkaa, lapsi lähestyy 18-vuoden ikää tai perhe muuttaa toiselle paikkakunnalle (Hoviario 2022a). Toisinaan tukiperhesuhde voi päättyä ilman suunnitelmallisuutta. Perhehoitoyksikkö Pihlajassa vuoden 2022 aikana 13 tukiperhettä oli lopettanut tukiperhetoiminnan ilman suunnitelmallisuutta ja 17 lapsen tukiperhepalvelu oli lopettaneiden perheiden myötä päättynyt (Hoviario 2022b).

Tukisuhteeseen liittyy molemminpuolisia vahvoja tunteita, eikä törmäyksiltäkään voi aina välttyä. Epätasapainosta tukisuhteessa voi pahimmillaan seurata tukisuhteen katkeaminen.

Tukiperheen ja tuettavan perheen välistä yhteistyötä saattaa vaikeuttaa tukiviikonloppuihin liittyvät liian suuret odotukset, vanhempien päihteiden käyttö tai liiallinen kontrollointi liittyen tukiviikonloppuihin. Myös sujumaton yhteistyö voi johtaa tukisuhteen katkeamiseen. Lisäksi tuettavan lapsen haastava käytös ja lapsen erityisyys, sekä tukiperhevanhempien omat riittämättömät voimavarat saattavat päättää tukisuhteen. Tukisuhteen myöntämisen perusteet ja epäluottamus tukiperhetoiminnan järjestäjää kohtaan voivat olla osasyynä tukisuhteen katkeamiseen. Lisäksi tukiperhetoiminnasta maksettavia korvauksia pidetään vähäisinä ja riittämättöminä, vaikka toimintaan ei lähdetäkään taloudellisen hyödyn vuoksi. (Kallio 2018, 45-47.)

Myös suhteen laatu voi vaikeuttaa tukisuhteen muodostumista positiiviseksi ja kestäväksi. Tuettavat perheet voivat odottaa tukiperheeltä ystävyys- tai sukulaisuussuhteen kaltaista suhdetta. Tilanne saattaa aiheuttaa hämmennystä, kun tukiperheet keskittyvät enemmän suhteen luomiseen tuettavaan lapseen kuin tämän vanhempaan. (Svenlin 2020b, 404-409.)

Tutkijatohtori Svenlin (2020a, 226) painottaa tukiperhetoimintaa kuvaavassa väitöskirjassaan, että tukisuhteiden osapuolten näkemykset tukisuhteen odotuksista ja kestosta tulisi sanoittaa selkeämmin ja lisäksi herättää esiin keskustelua siitä, milloin ja millä perusteilla tukisuhteet päätetään lopettaa. Toimiva vuorovaikutus voimaannuttaa ja tuo elämäniloa. Tukisuhteet kuitenkin menettää merkityksensä, jos yhteisymmärrys tai vuorovaikutus puuttuvat ja suhteesta puuttuvat yhdessä jaetut odotukset. (Törrönen, Hänninen, Jouttimäki, Lehto-Lundén, Salovaara & Veistilä 2016, 51.)

Myös tuettavan perheen vanhemmat kokevat epätietoisuutta ja huolta tukisuhteen päättymisestä ja siihen toivottaisiin avoimuutta ja selkeyttä. Aiheen käsittely tukiperheen kanssa koettiin vaikeaksi, vaikka tuettavat perheet tiedostivat tukisuhteen keston määräytyvän sekä tukiperheen toiveiden että sosiaalityöntekijän päätöksen kautta. Tukiperheet taas kokevat enemmän vapautta tukisuhteen kestoa pohdittaessa ja näkevät tukiperhesuhteen sopimuksena, jota jatketaan tarpeen mukaan tuettavan perheen tietyn elämänvaiheen yli. (Svenlin 2020a, 168-169.) Ennenaikaisella ja ennakoimattomalla tukisuhteen päättymisellä voi kuitenkin olla negatiivisia vaikutuksia nuorille (Moilanen 2015, 119). Jotta tukisuhteet voivat muodostua pitkäaikaisiksi ja kestäviksi, tulee tukiperheillä olla riittäviä voimavaroja ja ymmärrystä vakaiden vuorovaikutussuhteiden muodostamisesta.

5 Tukiperhesuhteet

Tukiperhetoiminta herättää myönteisiä ajatuksia niin tukiperheissä, tuettavissa perheissä, kuin sosiaalityöntekijöissä ja sitä voidaan pitää avun hakemisen ja tarjoamisen kannalta ratkaisevana tekijänä. Tuettavat perheet ovat pääosin tyytyväisiä saamaansa konkreettiseen

ja säännölliseen tukeen. Tukiperheet ovat tavallisia, vapaaehtoistyötä tekeviä ihmisiä ja tuessa vahvistuu näkemys vertaisuuden kokemuksesta, vaikkakin suhde perustuu sopimukseen, jossa toinen osapuoli on autettava ja toinen auttaja. (Svenlin 2020b, 404-409.)

Nykyaikana perhearvoja korostetaan aikaisempaa enemmän ja odotukset ja vaatimukset perheitä kohtaan ovat koventuneet. Perheiden jokapäiväinen arki pitää sisällään käytäntöjä ja rutiineja, tunnetyötä ja ilmapiirin luomista, ja sitä rakennetaan jatkuvasti erilaisia perinteitä ja tapoja soveltaen. Entisaikaan kuuluva selviytymistaistelu jokapäiväisestä leivästä on vaihtunut työn, perhe-elämän ja muiden elämänalueiden yhteensovittamiseen. Puhuttaessa perheen kyvystä reagoida myönteisesti epäsuotuisiin tilanteisiin, sitkeydestä ja vastustuskyvystä, kutsutaan sitä perheen resilienssiksi. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 12-15; 127.) Koska resilienssi ei ole sellaista, joka tippuu sattuman kaupalla vain joidenkin onnekkaiden ominaisuudeksi, tulisi sosiaalityöntekijöiden olla kiinnostuneita perheiden resilienssin vahvistamisesta mm. kasvattamalla perheiden positiivista sosiaalista verkostoa. Tarvitaan kuitenkin riittävästi aikaa ja panostusta, jotta hyvä vuorovaikutussuhde voidaan luoda perheen tueksi. (Gilligan 2004.)

5.1 Parisuhteen ja perheen voimavarat

Tukiperheillä on olemassa voimavaroja ja resursseja, jotka tukevat hyvinvointia ja vahvistavat auttamisen halua (Kallio 2018, 27; Svenlin 2020a, 144). Tukiperhesuhteisiin keskittyvässä tutkimuksessa korostuu tuettavien lasten vanhempien näkemys tukiperheestä, jonka perheympäristö on myönteinen ja jossa vanhemmat ovat jaksavia ja läsnä olevia. Tukiperheen odotetaan tarjoavan lapselle turvallista kasvua edistävää arkea, mahdollisuuden virikkeeseen ympäristöön, sekä miehenmallin. (Svenlin 2020a, 107-109.) Lasten kokemuksissa tukiperheistä näkyy kahden aikuisen muodostama tukiperhe, jossa tehdään asioita yhdessä ja arjen toiminnot ovat säännöllisen rytmin mukaisia. Merkittävin asia tukiperheessä on kiireetön arki ja yhdessäolo. (Lehto-Lundén 2020.)

Lasten ja perheiden hyvinvoinnissa on yleisesti merkityksellistä perherakenne ja materiaaliset resurssit, sekä vanhempien roolit ja kasvatustoiminta. Rajalliset voimavarat voivat vaikuttaa vanhempien kasvatuskyykyyn. (Lehto-Lundén 2020, 12.) Perheen toimivuuden kannalta on olennaista arjen vastuun jakaminen ja toimiva työnjako. Lisäksi asioiden priorisointia pidetään merkittävänä tekijänä, kuten yhdessäolon arvostamista ja ajankäytön hallintaa. (Rönkä ym. 2009, 125-147.) Tasapuolisuus työnjaossa vahvistaa parisuhdetta ja voi tukea tukiperheen jaksamista tärkeässä vapaaehtoistyössä.

Myös vanhemmuustyyllillä voi olla merkitystä tukiperheiden jaksamiseen ja tuettavien perheiden jaksamattomuuteen. Auktoritatiivinen vanhemmuustyyli, jolle ominaista on lämmin suhtautuminen lapseen, sekä keskusteleva ja asioita perusteleva ohjaustyyli, tuottaa vanhemmuuteen liittyvää stressiä, muttei uuvuta vanhempia. Tämä pätee erityisesti, jos

perheen vanhemmat ovat molemmat melko samanlaisia kasvattajia ja pääsevät yhteisymmärrykseen kasvatustavoista. Tyyli kytkeytyy vanhempien koulutustasoon ja sosioekonomiseen asemaan. (Rönkä ym. 2009, 47-68.)

Vanhempien toimiva parisuhde tukee perheen toimivuutta. Rakkauden ja sitoutumisen ilmaiseminen, ristiriitojen hallinta, avoimuus ja myönteisyys ovat avaimia toimivaan parisuhteeseen. Sen sijaan pitkät työpäivät, yhteisen ajan puute sekä arkeen liittyvät riidat aiheuttavat paineita parisuhteelle ja perhe-elämään. (Rönkä ym. 2009, 149-176; 179-200.) Viikonloppujen pyhittäminen laadukkaalle perheajalle voi jo itsessään tukea tukiperheenä jaksamista.

Perheet voivat myös itse vahvistaa arkeaan jakamalla vastuuta ja etsimällä tasapainoa eri elämäntilanteiden välille. Tukiperheessä se voi tarkoittaa arjen suunnittelua ja ennakkointia, pitkäjänteisyyttä, kielteisten tunteiden hallinnassa kehittymistä ja tunnetyöhön panostamista, sekä rennon yhdessäolon merkityksen tiedostamista ja armollisuutta sekä itseä että toisia kohtaan. Tuettavan perheen näkökulmasta taas on keskeistä hyödyntää yhteiskunnan tarjoamia palveluja ja avun pyytämistä, joka tukee arjen hallinnan palautumista. (Rönkä ym. 2009; 294.)

Onnistuneen perhe-elämän takana on löytää tasapaino työn ja perhe-elämän välille ja ylläpitää tunteiden tasapainoa. Omasta jaksamisesta huolehtiminen ja omien voimavarojen oikea tulkinta antaa voimavaroja itselle, parisuhteelle ja vanhempana jaksamiselle. Elämän ruuhkahetkiin varautuminen sekä kyky keskusteluun, kompromisseihin ja joustoon ovat perhe-elämän onnistumisen ydintä. (Rönkä ym. 2009, 224-247.) Näitä taitoja vaaditaan erityisesti tukiperheeltä. Yhdessä tekemisen asenteella ja sitoutumisella yhteisiin pelisääntöihin päästään jo pitkälle (Rönkä ym. 2009, 224-247), mutta myös riittävällä perehdytyksellä ja vapaaehtoistyön tukemisella on oma merkityksensä tukiperhetoiminnan jatkuvuuden kannattelussa, koska toimivan perhe-elämän lisäksi tukiperheeltä vaaditaan kykyä kasvatuskumppanuuteen tuettavan lapsen perheen kanssa.

5.2 Kasvatuskumppanuus

Tukiperheet toimivat perhe-elämän mallintajina tuettaville perheille. Sosiaalityöntekijöiden mielestä kasvatustuki on yksi tärkeimmistä tukiperhetoiminnan tavoitteista ja vanhemman tulisi pyrkiä aktiivisesti muuttamaan perheen tilannetta tukisuhteen aikana. Tukiperheiden osalta ajatus kiteytyy siihen, että tukiperheet voivat tarjota vanhemmalle mahdollisuuden jakaa arjen haasteita, iloja, suruja ja huolia. (Svenlin 2020a, 131-132; 145-146.) Voidaankin puhua kasvatuskumppanuudesta tukiperheen ja lapsen vanhemman välillä.

Kasvatuskumppanuudessa keskeistä on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen, jossa vanhemmilla on ensisijainen kasvatusoikeus ja vastuu. Tietojen ja kokemusten

yhdistäminen ja vanhemman osallisuus ovat tärkeässä roolissa. Toimivan kasvatuskumppanuuden luomisessa keskeistä on tasavertainen kasvatusyhteistyö aikuisten välillä ja myös aikuisten välisiin vuorovaikutussuhteisiin tulee kiinnittää huomiota. Yhteiset kasvatusperiaatteet, säännöt ja tavoitteet tukevat toimivan yhteistyön saavuttamista, eikä sitä ole mahdollista saavuttaa ilman molemminpuolista kunnioitusta ja luottamusta. (Rönkä ym. 2009, 69-77; 85.)

Perustana onnistuneelle tukiperhetoiminnalle on perheiden välinen toimiva vuorovaikutus, joka voimaannuttaa tuettavan lapsen vanhempaa. Luottamuksellisen suhteen syntyyn vaikuttavat vanhempien toisiinsa liittämät myönteiset ominaisuudet ja odotukset. Tukiperhetoiminta koetaan usein myönteisenä tukena, koska tukiperheen vanhemmat kohtaavat positiivisesti ja arvostavasti tuettavan lapsen vanhemman. Tukiperheet kokevat luottamuksen osoituksena sen, että vanhemmat antavat lapsensa tukiperheen hoidettavaksi ja hakevat tukea lapsen kasvatukseen. Tukiperheen ja vanhemman välinen vuorovaikutus nousee keskiöön, kun tarkastellaan sitä, kuinka vanhempi pystyy tukeutumaan tukiperheeseen. Tärkeää vanhemmalle on omanarvontunteen säilyminen, koska vanhempi voi kokea myös häpeää joutuessaan tukiperhetoiminnan asiakkaaksi ja vaikeaksi sen, jos tukiperhe arvostelee vanhemman toimintaa. (Svenlin 2020a, 164-166; 187.)

Tuettavan perheen vanhemmassa tunteita voi myös herättää toimintatapojen ja elämäntilanteiden erot suhteessa tukiperheeseen. Kielteisen palautteen antaminen tukiperheelle voi olla tuettavan perheen vanhemmalle vaikeaa. (Svenlin 2020a, 166.) Tähän voidaankin tarvita ammattilaisen apua ja tukea.

Avohuollon kaikkien tukitoimien asettamiselle on ehto, että sosiaalityöntekijä tuntee asiakasperheen. Ammattilaisten tehtävänä on myös arvioida tukiperheen motiiveja, voimavaroja ja aikaa huolehtia lapsesta (Svenlin 2020a, 120, 138; 144). Tukiperhetoimintaa koordinoivilla ammattilaisilla on tärkeä rooli kasvatuskumppanuuden tukemisessa ja riittävän tuen tarjoamisessa sekä tuettavalle perheelle että tukiperheelle, jotta tukiperhesuhteiden jatkuvuus voidaan varmistaa.

5.3 Lasten erityiset tarpeet

Lapset, joilla on tarve tukiperheelle voivat kokea omassa perheessään isojakin haasteita ja sekä lapsi että hänen vanhempansa voivat tarvita tukea ja ymmärrystä, jotta perhe-elämän laatu kohentuisi kotona. Tukiperheen olemassaolon tulisi edistää vanhemman kuntoutusta, ja siksi mm. päihde- ja mielenterveysongelmista olisi syytä keskustella avoimesti. Muutoin tukiperhe voi tietämättään mahdollistaa mm. vanhemman päihteidenkäyttöä. Tukiperheenä toimiessa tarvitaan laajaa ymmärrystä niin vanhempien kuin lastenkin suhteen. (Svenlin 2020a, 104-107.)

Lapsen tarve tukiperheelle voi olla yhteydessä lapsen psyykkiseen oireiluun tai sairauteen. (Svenlin 2020a, 104-107). Lapset ja nuoret, joilla on kotona saamassa hoivassa ollut puutteita, hyötyvät merkittävästi kodin ulkopuolisten aikuisten osoittamasta aidosta kiinnostuksesta sekä arvostuksesta. Tulevaisuuden kannalta voi olla merkityksellistä, että laiminlyödyllä lapsella on ollut lähellä joku aikuinen, joka on auttanut ja tukenut lapsen kasvua (Sinkkonen 2015, 32).

Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi elää ennakoitavasti ja pystyy näyttämään kaikki tunteensa niin pettymyksen kuin ilonkin, eikä pelkää joutuvansa hylätyksi. Silloin lapsi uskaltaa ja pystyy tutkimaan ympäristöään ja tutustumaan siihen. Turvallisella kiintymyssuhteella luodaan pohja hyvälle sosiaaliselle ja tiedolliselle kehitymiselle. Kiintymyssuhteiden käsittäminen vahvistaa tukiperheiden ymmärrystä niin tukilapsen kuin tämän vanhempiin. Vanhemmuuden tehtäviin kuuluu mm. lapsen kiintymystilojen säätely, turvan tarjoaminen, sekä iänmukainen ohjaus ja opastus rajojen sisällä (Sinkkonen 2018, 46; 62). Tukiperhe voi tukea näissä tehtävissä vanhempia ja sitä kautta tukea lapsen turvallista kiintymyssuhteen kasvua.

Ammattilaisten ymmärrys perhetilanteiden monimuotoisuudesta auttaa kokonaisuuden hahmottamisessa. Jokaisen perheen tarpeita pitäisi huomioida ja tarkastella yksilökohtaisesti. Niin sisarusten kuin muidenkin perheenjäsenten tarpeet tulee ottaa huomioon tukimuotoja miettiessä. Yhteistyö perheiden kanssa vaatii sääntelyä ja vastualueiden sopimista palveluiden sisällä. Luottamus on oleellinen asia yhteistyössä perheiden ja ammattilaisten välillä, jotta tukea osataan tarjota oikeanlaisesti. (Anttila 2020, 175-177).

6 Kehittämistoiminnan prosessi ja menetelmät

Kehittäminen vaatii perusteluja, miksi kehitetään ja mitä. Kehittäminen liitetään toiminnan organisointiin, jossa etsitään tekijöitä siihen, kuka tekee ja miten. Olennaista on löytää toiminnan lähtökohta, eli se, miksi on tarpeellista kehittää toimintaa. (Toikko & Rantanen 2009, 56-57.) Pihlajan tarve opinnäytetyölle oli selkeä; Pihlaja tarvitsi kyselylomakkeen, jonka kautta kerätyn tiedon avulla pystyttäisiin ennaltaehkäisemään tukisuhteiden päättymisiä ja kehittämään tukiperheiden rekrytointia, koulutuksia ja heille tarjottavaa tukea. Kehittämisellä oli selkeä konkreettinen tavoite; edellä mainitun lomakkeen kehittäminen valmiiksi asiakaskäyttöön.

Opinnäytetyömme prosessi eteni lineaarisen mallin mukaan (Kuvio 1). Prosessin eteneminen toteutui tarpeiden tunnistamisella, suunnittelulla, toteutuksella, päättämällä sekä arvioinnilla.

Kuvio 1: Kehittämisprosessi lineaarisena kaaviona

Kehittämistoimintaa voidaan ajatella pitkälti sosiaalisena prosessina, joka edellyttää vuorovaikutusta ja osallistumista. Niin asiakkaiden kuin työntekijöiden osallistumisesta on monia hyötyjä kehittämisprosessissa. Olennaista on saada kehittämisprosessiin osalliseksi heidät, joita asia koskee. (Toikko & Rantanen 2009, 89-90.)

6.1 Tarpeiden tunnistaminen ja suunnittelu

Kehittämistyön prosessi alkaa muutostarpeen tunnistamisella ja tekemällä päätös kehittämisestä (Salonen, Eloranta, Hautala & Kinos 2017, 52, Työturvallisuuskeskus 2022). Prosessissamme ensimmäinen vaihe oli kerätä teoreettista tietoa opinnäytetyötämme varten. Laaja teoreettinen tietoperusta tuo luotettavuutta kehittämiselle, ja siksi myös sen kerääminen opinnäytetyöhön oli perusteltua. Anu-Riina Svenlinin vuonna 2020 julkaisemassa väitöskirjassa nostetaan esiin tarve tutkia tukiperhesuhteiden päättymiseen vaikuttavia seikkoja. Myös Perhehoitoyksikkö Pihlajassa on tunnistettu tarve kehittää toimintaa, jotta tukisuhteiden ennen aikaisia katkeamisia voitaisiin ehkäistä ja mahdollisimman moni tukea tarvitseva lapsi pysyisi tukiperhetoiminnan piirissä.

Verkostoitumisen ja yhteistyön merkitys on nykyisessä työelämässä korostunut (Salonen ym. 2017, 10). Kehittämistehtävässä on tärkeää havainnoida ja todeta nykytilanne, sekä pohtia, kuinka tilanteeseen voidaan vaikuttaa (Kohonen & Leppilampi 1994, 146-153).

Kehittämistehtävässä käsillä olevien ongelmien lisäksi huomio kannattaa suunnata käytössä oleviin voimavaroihin, joilla voidaan vahvistaa kehittämisen myönteisiä kokemuksia ja kokonaistoimivuutta (Työturvallisuuskeskus 2022). Perhehoitoyksikkö Pihlajassa oli tunnistettu

kehittämistyöhön varattujen resurssien puute ja päätetty hyödyntää ammattikouluja ja opinnäytetöiden tekijöitä yksikön toiminnan kehittämisessä.

Prosessimme alkoi Teams-keskusteluilla keväällä 2022 Perhehoitoyksikön tukiperhe toiminnasta vastaavan sosiaaliohjaajan Sari Hoviaron kanssa. Aluksi pohdimme mahdollisuutta tehdä laadullinen tutkimus ilman suunnitelmallisuutta päättyneistä tukisuhteista. Palaverit mukailivat löyhästi aivoriihimenetelmää. Hoviario suositteli tutustumaan kahteen tuoreeseen väitöskirjaan osana työmme teoreettista viitekehystä: Svenlinin vuonna 2020 julkaisemaan Kannatteleva ja jännitteinen tukiperhe toiminta, sekä Lehto-Lundenin samana vuonna julkaisemaan Lapsi tukiperheessä: eksistentiaalis-fenomenologinen tutkimus lasten kokemuksista.

Syyskuun Teams-haastattelussa Hoviaron kanssa suunnitelmaa tarkennettiin, koska Hoviario toi esiin, että perhehoitoyksikössä olisi tarvetta lopettaville tukiperheille suunnatulle kyselylomakkeelle. Ajatus oli noussut esiin ensimmäisten Teams-palaverien pohjalta. Pihlajassa oli aikaisemmin vuosien 2017-2018 aikana ollut käytössä kyselylomake niille perheille, joilla tukisuhte oli päättynyt. Lomakkeen käyttö kuitenkin keskeytettiin, kun uusi Tietosuojalaki 1050/2018 tuli voimaan. EU asetti uuden tietosuoja-asetuksen vuonna 2018. GDPR, eli General Data Protection Regulation, on henkilötietojen käsittelyä säätelevä laki, jota alettiin soveltamaan kaikissa EU-maissa. Lainsäädäntöuudistuksen tavoitteena on parantaa henkilötietojen suojaa ja tietosuojaoikeuksia. Uudistuksella yritetään vastata uusiin digitalisaatioon ja globalisaatioon liittyviin tietosuojakysymyksiin. (Tietosuojavaltuutetun toimisto 2022.) Opinnäytetyömme aloituksen hetkellä keväällä 2022 lopettaville tukiperheille ei tämän vuoksi ollut lainkaan käytössä palautelomaketta. (Hoviario 2022a.) Perhehoitoyksikön tukiperhe toiminnasta vastaava sosiaaliohjaaja Hoviario kertoi, että lopettaneiden tukiperheiden kanssa käydään lopettamiseen johtaneet syyt läpi puhelimitse, mutta systemaattista selvitystä tai kirjallista kyselyä ei perheille tehdä (Hoviario 2022b).

Meidän kehittämistehtäväksemme tuli lopettaville tukiperheille suunnatun kyselylomakkeen uudistaminen ajantasaisen tutkimustiedon valossa. Perhehoitoyksikkö Pihlajan kannalta oleellista oli, että uuden kyselylomakkeen avulla voidaan selvittää, kuinka tukiperhesuhteiden ennenaikaisia katkeamisia voitaisiin estää ja kuinka saada lopettamista suunnittelevat tukiperheet pysymään mukana tukiperhe toiminnassa (Hoviario 2022a). Meille opinnäytetyön tekijöille olennaista oli selvittää, kuinka hyvin kehitetty lomake vastaa Perhehoitoyksikkö Pihlajan tarpeeseen.

Etenemisvaiheet ja kehittämismenetelmät sisältyvät kehittämistyön suunnitelmaan (Salonen ym. 2017, 60). Kehittämistyömme suunnitteluvaihe piti sisällään perehtymisen tukiperhesuhteisiin vaikuttavaan tietoperustaan, ajantasaiseen tutkimustietoon, sekä Perhehoitoyksikkö Pihlajan toimintaan ja nykytilaan.

Kehittämismenetelmiksi päädyimme valitsemaan aikaisemman käytössä olleen kyselylomakkeen analysoinnin, työyhteisössä toteutettavan teemahaastattelun, sekä kyselylomakkeen testaamisen ja palautteen keräämisen asiakkailta. Lomakkeen kysymysten suunnittelu vaati laajaa perehtymistä aiheen tietopohjaan, tutustumista aikaisempaan kyselylomakkeeseen, sekä Perhehoitoyksikkö Pihlajan työntekijöiden jakaman kokemuksen ja ammattitaidon hyödyntämistä. Lisäksi pidimme tärkeänä osallistaa myös asiakkaat kyselylomakkeen kehittämiseen.

Suunnitteluvaihe piti sisällään opinnäytetyösopimuksen solmimisen Perhehoitoyksikkö Pihlajan kanssa, sekä dialogisia keskusteluita, kyselyitä, haastatteluita ja tiedon jakamista Pihlajan työntekijöiden kanssa. Suunnitteluvaiheessa kävimme läpi myös vastuunjakoon liittyvät asiat.

6.2 Toteutus

Kehittämistoiminnan toteutusvaihe alkoi tutkimusluvan hakemisella. Luvan saaminen Keusotelta osoittautui pitkäksi ja vaikeaksi prosessiksi. Tutkimusluvan tarvitsimme sekä teemahaastattelua varten, että asiakkaiden aikaisempaan kyselylomakkeeseen antamien vastausten analysointiin. Tutkimuslupa tuli olla myös kehittämämme kyselylomakkeen vastauksien tarkasteluun sekä asiakkaiden antamien kehittämisehdotusten läpikäyntiin. Tutkimuslupaa varten tuli olla valmiina opinnäytetyösuunnitelman tiivistelmä (Liite 1), opinnäytetyösuunnitelma, suostumuslomake Pihlajan työntekijöille (Liite 5) ja asiakkaille (Liite 11), sekä saatekirjeet em. tahoille (Liitteet 4 ja 9). Jouduimme tarkentamaan suunnitelmaa kahteen otteeseen ennen kuin hakuprosessimme lähti Keusotessa etenemään. Tutkimuslupaprosessi aloitettiin 8.12.2022 ja tutkimuslupa (Liite 2) saatiin hyväksytysti Keusotelta 20.2.2023.

Odottaessamme tutkimuslupaa kartoitimme muiden tukiperhetoimintaa tarjoavien toimijoiden tilannetta siitä, onko heillä ollut käytössään kyselylomaketta niille tukiperheille, joilla tukisuhde on päättynyt. Kehittämistyössämme olisi voinut olla hyödyllistä, jos olisimme saaneet tarkasteluun muiden toimijoiden mallit vastaavista lomakkeista. Otimme yhteyttä sähköpostilla yhteentoista muuhun tukiperhetoimintaa tarjoavaan organisaatioon ympäri Suomea. Sähköpostissa kerroimme opinnäytetyöprosessimme taustan ja tarkoituksen. Tiedustelimme toimijoilta, onko heillä käytössään kyselylomaketta lopettaville tukiperheille, ja mikäli on, niin voisimmeko saada sen tarkasteltavaksi, koska heidän kyselylomakkeestaan voisi löytyä meille uusia tärkeitä näkökulmia opinnäytetyötämme varten.

Saimme toimijoilta yhteensä kahdeksan vastausta, joista yhdelläkään ei ollut käytössään kyselylomaketta lopettaville tukiperheille. Kolme vastaajista pyysi jakamaan opinnäytetyömme tuotoksen heille, jotta he voisivat hyödyntää kyselylomaketta heidän omassa työssään. Yhdessä sähköpostissa kerrottiin, että tukisuhteen aikana tehdään tiivistä tukityötä tukiperheeseen. Tällöin tukiperhetoimintaa järjestävä taho tietää lähes aina tiiviin

tukityön seurauksena, miksi tukisuhde katkeaa tai tukiperhe lopettaa toiminnan kokonaan. Näin toimija on pystynyt keräämään dataa ja tietoa päätymiseen johtaneista syistä.

6.3 Vanha kyselylomake

Kehittämistyömme toteutusvaihe alkoi syksyllä 2022, kun saimme tarkasteluun aikaisemmin käytössä olleiden lomakkeiden kysymykset vuosilta 2017-2018 (Liite 3). Tutkimusluvan saatuaamme saimme salatulla sähköpostilla myös asiakkaiden antamat, Pihlajan työntekijöiden anonymisoimat, vastaukset vuosien 2017-2018 lomakkeisiin. Lomakkeen kysymyksiä ja niihin saatuja vastauksia peilasimme keräämäämme tutkimustietoon löyhästi dokumenttianalyysin teoriaa mukaillen.

Dokumenttianalyysin avulla voidaan tarkastella tutkittavaa ilmiötä analysoimalla jo olemassa olevaa tietoa. Dokumenttianalyysin pohjana voidaan käyttää runsaasti erilaista jo valmiiksi kerättyä aineistoa, mutta sen heikkous piilee siinä, että aineiston tarkastelija ei voi vaikuttaa kerätyn aineiston sisältöön. Tämän vuoksi on tärkeää tarkastella, kattaako aineisto koko ilmiön sisällön. (Ojasalo ym. 2015, 136.) Meidän työmme kannalta tärkeää oli tarkastella, oliko uuden tutkimustiedon valossa syntynyt huomioita aikaisemmassa kyselylomakkeessa käytössä olleisiin kysymyksiin. Lisäksi tuli tarkastella, vastasivatko kyselylomakkeen kysymykset Perhehoitoyksikkö Pihlajan tämän päivän kehittämistarpeeseen.

Lomakkeen kysymyksiä tarkasteltaessa huomasimme, että asiakkailta ei ollut kysytty taustatietoja juuri ollenkaan. Kaipaamaan jäimme kysymyksiä mm. vastaajan sukupuolesta ja talouden henkilömäärän koosta. Lomakkeessa oli kysytty, oliko tukisuhde solmittu läheisverkostoon. Vastauksissa ei kuitenkaan noussut läheisverkostoon solmitut tukisuhteet erityisesti esiin suhteessa tukisuhteen päättymisen syihin.

Lomakkeessa oli kysytty päättyneen tukisuhteen kestoa ja tukiperheenä toimimisen ajallista pituutta. Vastausten perusteella syntyi vaikutelma, että tukiperheenä toimimisen pituus ei ollut vaikuttanut yhtä paljon tukisuhteen onnistumiseen tai päättymiseen, kuin viimeisimmän tukisuhteen kesto. Yleensä tukisuhteet olivat katkenneet alle vuodessa (vuonna 2018 peräti 83 %, 2017 45 %) tai kestätyään 1-2 vuotta (vuonna 2017 45 %). Kysymysten perusteella jäi kuitenkin epäselväksi, oliko edellisessä tukisuhteessa ollut useampia lapsia samasta perheestä.

Lomakkeessa oli kysytty, kuinka monta tuettavaa lasta perheessä oli Pihlajan kautta ollut, mutta kysymyksen muotoilu jätti epäselväksi, tarkoitettiinko kysymyksellä edellisen tukisuhteen lapsien lukumäärää vai kaikkien Pihlajan kautta tukiperheessä käyneiden lasten lukumäärää. Perhe oli voinut toimia tukiperheenä jo aikaisemmin useassa eri tukisuhteessa.

Aloitteentekijää tukiperhesuhteiden päättymisiin oli kysytty lomakkeessa monivalinnan avulla. Vastauksista kävi ilmi, että vuonna 2017 64 % tukisuhteista oli päättynyt tukiperheen aloitteesta, kun vuonna 2018 vastaava luku oli 17 %. Lapsen tai hänen perheensä aloitteesta tukisuhteista oli päättynyt vuonna 2017 18 % ja vuonna 2018 33 %. Vuosittain oli siis ollut paljon vaihtelua tukisuhteiden päättymiseen johtaneista aloitteen tekijöistä. Lapsen tai hänen perheensä aloitteesta oli vastauksien mukaan päättynyt neljä tukisuhdetta. Ainoastaan yksi näistä vastauksista selittyi sillä, että tuettavan perheen isä vastusti tukisuhdetta. Loput kolme jäivät epäselviksi. Pohdimmekin, tulisiko kysymystä erotella tarkemmin ja selvittää, oliko tukisuhteen päättymisen takana lapsen vai hänen vanhempiansa tahto.

Tukisuhteen katkeamisen syistä lomakkeessa oli kaksi monivalintakysymystä. Mikäli tukisuhde oli katkenut tukiperheen aloitteesta, yleisimmäksi syyksi lomakkeissa oli ilmoitettu tukiperheen oma elämäntilanne. Myös tuettavan lapsen vanhemmista johtuvat syyt, sekä tukilapsen käytös tai tukiperheestä puuttuva miehenmalli oli mainittu mahdollisina syinä tukisuhteen päättymisille. Vastauksista kävi myös ilmi, että tukiperheen tarvetta oli kyseenalaistettu. Usean perheen kohdalla jäi kuitenkin kokonaan epäselväksi, mikä tai mitkä tekijät olivat tukisuhteiden katkeamisen takana.

Kyselylomakkeessa oli myös tiedusteltu, minkälainen tuki olisi voinut auttaa tukiperhesuhteen säilymiseen. Tukiperheenä toimimisessa olisi vastauksien perusteella voinut auttaa Pihlajan työntekijöiden säännöllinen tuki, tiiviimpi yhteistyö tuettavan lapsen sosiaalityöntekijän kanssa, matalamman kynnyksen vertaistukiryhmät ja paremmat tiedot tuettavasta lapsesta. Avoimissa ”sana vapaa”-vastauksissa yksi vastaajista oli tuonut esiin toiveensa tavoitteiden asettamisesta ja aikarajasta tukisuhteelle. Muutamit muutkin vastaajat olivat korostaneet tukisuhteen päättymiseen liittyvää epätietoisuutta ja olivat toivoneet avoimuutta asian käsittelyyn jatkossa.

6.4 Teemahaastattelu

Aikaisemman kyselylomakkeen dokumenttianalyysin perusteella, sekä tuoreimmissa tukiperhetoimintaa kuvaavissa tutkimuksissa nousseiden teemojen avulla, lähdimme toteuttamaan Perhehoitoyksikkö Pihlajan työntekijöille pidettävää teemahaastattelua. Teemahaastattelun tarkoituksena oli valjastaa uuden kyselylomakkeen muotoiluun ammattilaisten näkemyksiä tämän päivän tukiperhetoiminnan tilanteesta. Ennen teemahaastattelua lähetimme kutsuille saatekirjeet (Liite 4) ja suostumuslomakkeet (Liite 5) teemahaastatteluun osallistumista varten. Teams-etäyhteydellä 14.3.2023 pidettyyn teemahaastatteluun osallistui Perhehoitoyksikkö Pihlajasta kaksi työntekijää. Teemahaastattelussa hyödynnettiin verkkopohjaista Flinga-työkalua, joka soveltuu hyvin yhteisöllisen tiedonrakentamisen pohjaksi.

Flinga-pohjaan nostimme etukäteen teemat, joita hyödynsimme kyselylomaketta tuottaessamme. Teemoja nousi aikaisempien kyselylomakkeiden vastausten sekä keräämämme teorian kautta viisi: parisuhteen ja perheen voimavarat, kasvatuskumppanuus, lasten erityiset tarpeet, ammattilaisen rooli osana tukisuhdetta, sekä lapsen äänen kuuleminen. Flinga-pohja oli tehty ajatuskartta-tyyppisesti ja eteni teemasta toiseen valitsemassamme järjestyksessä alkaen parisuhteen ja perheen voimavaroista, siirtyen siitä kasvatuskumppanuuteen ja sen haasteisiin. Sen jälkeen käsittelyyn tulivat lasten erityiset tarpeet ja ammattilaisten rooli osana tukisuhdetta. Lopuksi nostimme esiin lapsen äänen kuulemisen tukiperheissä.

Teemahaastattelun tueksi sisällytimme vanhojen kyselylomakkeiden kysymykset sekä teoria-aineistoa muistiinpanoihimme. Jaoimme vastuualueet teemahaastattelua varten siten, että toinen meistä opinnäytetyöntekijöistä pohjasi teoriaan sekä johti keskustelua, ja toinen kirjasi keskustelussa esiin nousseita ajatuksia ylös Flingaan. Haastattelurunkoa käytettäessä keskustelutilanteessa on hyvä olla kaksi vetäjää: toinen johdattaa keskustelua ja toinen kirjaa esille tulevia asioita ylös (Pahkinen 2012, 220). Flinga-näkymä (Kuvio 2) oli koko ajan myös teemahaastatteluun osallistuneiden Pihlajan työntekijöiden nähtävillä ja he saivat halutessaan korjata tehtyjä kirjauksia.

Kuvio 2: Flinga-näkymä teemaahaastattelun alussa

Ensimmäisenä teemana käsittelemme parisuhteen ja perheen voimavaroja. Sisällytimme tähän teemaan kysymyksiä perhetaustasta, esimerkiksi kysymykset tukiperhelasten lukumäärästä sekä siitä, ovatko tukiperheet toimineet tukiperheenä läheisverkostosta. Teemasta nousi esille, että olisi tärkeää kysyä ainakin tukivanhemman sukupuolta ja talouden kokoa (yhden vai kahden vanhemman talous), koska tukiperheeltä voidaan odottaa mm. miehenmallia ja lisäksi yksin tukiperheenä toimiminen voi kasvattaa uupumisen riskiä. Lisäksi tulisi kysyä tukiperheen omien lasten lukumäärää sekä selvittää, onko tuettavan perheen lasten määrällä vaikutusta tukisuhteen onnistumiselle. Esimerkkinä nostettakoon, että kyselylomakkeessa olisi syytä kysyä, oliko päättyneessä tukisuhteessa yksi lapsi vai sisarukset. Ehdotimme myös korjauksia jo aikaisemmin käytössä olleisiin kysymyksiin, kuten kysymykseen: Kuinka monta tuettavaa lasta perheessänne on ollut Pihlajan kautta? Mielestämme kysymys jätti

epäselväksi, tarkoitettiinko kysymyksellä edellisen tukisuhteen lapsien lukumäärää vai kaikkien Pihlajan kautta käyneiden lasten lukumäärää. Teemahaastatteluun osallistujat kannattivat tarkennuksia. Ehdotimme myös teoriaan pohjaten tarkentavia kysymyksiä taustatietoihin, kuten kysymyksiä tukiperheen vanhempien koulutuksesta ja sosioekonomisesta asemasta, mutta Pihlajan työntekijät eivät tukeneet ajatusta, koska heidän mielestään tiedot voisivat profiloida vastaajia liikaa. Toive on, että lomakkeeseen vastatessaan asiakkaat pystyvät halutessaan säilyttämään anonymiteettinsä.

Toinen teema käsitteli kasvatuskumppanuutta ja sen haasteita. Haasteena kasvatuskumppanuudessa voivat olla erilaiset kasvatusarvot, jotka luovat kiilaa perheiden välille. Kasvatuskumppanuusteemassa Pihlajan työntekijät pohtivat ääneen, kuinka yksilöllistä on, miten paljon tukiperhe kuormittuu tukisuhteesta, oli tukisuhde läheisverkostosta tai sitten vieraasta perheestä. Keskustelussa nousi esiin, että läheisverkostoon sidotun tukisuhteen myötä tukiperheelle saattoi tulla isompi taakka harteille, kun mitä tavallisessa tukisuhteessa tulisi. Pihlajan työntekijöiden toive oli, että uudessa lomakkeessa ei olisi liikaa avoimia vastausvaihtoehtoja, kun kysytään tukisuhteen päättymiseen liittyviä syitä ja että kysymykseen vastaaminen olisi perheille vapaaehtoista. Keskustelussa nousi myös esiin tukiperheiden käsitykset tukisuhteen päättymisen syistä, mikäli tuettava perhe oli lopetus päätöksen takana. Pihlajan työntekijät olivat yksimielisiä siitä, että tukiperheen tehtävänä ei ole määrittellä tukisuhteen päättymiseen johtaneita syitä, mikäli tukisuhde on päättynyt tuettavan perheen aloitteesta. Näin ollen mm. kysymyksemme siitä, oliko tukisuhteen päättäminen tuettavan perheen vanhempien vai tuettavan lapsen päätös, kariutui.

Kolmas teema käsitteli lasten erityisiä tarpeita. Alkuun kävimme läpi kysymyksiä tukiperheen omien lasten suhteesta tuettavaan lapseen, koska lasten keskinäiset suhteet voivat luoda kuormitusta tukisuhteeseen. Tukisuhteen päättymisen syitä käsitellessä, uuteen kyselylomakkeeseen toivottiin monivalintakysymykseen vastausvaihtoehtoa: tukiperheen omien lasten reagointi tukisuhteeseen. Lisäksi keskusteluun nostettiin tukiperheiden merkittävältä tuntuva kokemus saada riittävästi tarvittavia tietoja tuettavasta lapsesta ja lapsen erityisistä haasteista. Tukiperhe saattaa turhautua, mikäli tuettavasta lapsesta ei ole tarpeeksi tietoa saatavilla. Ongelmana Pihlajan työntekijöiden mukaan saattaa olla se, ettei tukiperhetoimijakaan ole ehtinyt saamaan kattavia tietoja lapsesta. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) mahdollistaa, että välttämättömät tiedot lapsesta saadaan kertoa tukiperheelle. Tukiperheellä on oikeus saada hoidettavasta lapsesta kaikki tarpeellinen tieto, jotta toimintaa voidaan toteuttaa. Tukiperhettä hakiessa osa hakijaperheistä kirjoittaa tarkkaan lapsen haasteet, jotta lapselle saataisiin tukiperhe. Samanaikaisesti osa ei uskalla kertoa lapsesta kaikkea, sillä pelkää ettei saa lapselle tukiperhettä. Huomioitava on kuitenkin, että yksinään riittävä tieto lapsesta ja hänen käytöksensä haasteista ei riitä takaamaan tukisuhteen säilyvyyttä, sillä tukisuhteen

päättymisen syynä voi olla myös kemioiden kohtaamattomuus tuettavan lapsen vanhempien kanssa.

Neljäntenä teemana käsittelimme ammattilaisen roolia osana tukisuhdetta. Esitimme kysymyksiä ammattilaisten tuesta tukisuhteen aikana. Svenlinin ja Lehto-Lundénin tutkimuksissa, kuten myös vanhoissa kyselylomakkeen vastauksissa, nousi keskiöön ammattilaisten tuki tukisuhteen aikana. Pihlajan työntekijät kokivat, ettei yksilölliselle tuelle ole niin paljon aikaa kuin olisi tarpeen. Koska kaikki tukiperhetoiminnassa mukana olevat perheet eivät halua osallistua vertaistukiryhmiin, tulisi työntekijöillä olla enemmän aikaa järjestää mahdollisuuksia mm. puhelinpalavereille ja kotikäynneille. Lisähaasteena tukisuhteessa ovat ympäripyöreät tavoitteet. Tukiperhetoiminnalle asetetuista tavoitteista noin 90 % tukisuhteissa on tuettavan perheen vanhemman voimaantuminen. Tämä voi johtua siitä, että ammattilaisen voi olla vaikea sanoittaa vanhemmalle hänen puutteitaan vanhempana. Haasteeksi kuitenkin muodostuu, kuinka asetettua tavoitetta voidaan arvioida. Tukiperheet toivoisivat, että tavoitteita tarkennettaisiin tukisuhteen aikana ja sen seurauksena sovittaisiin suunnitelmallisesta tukisuhteen päättämisestä. Jotta tukiperhetoiminnalle asetettu tavoite tulisi jollakin lailla myös kyselylomakkeessa näkyväksi, ehdottivat Pihlajan työntekijät lomakkeeseen asteikkokysymystä siitä, ymmärsikö tukiperhe, miksi lapsi käy tukiperheessä. Keskustelussa nousi esiin myös tuettavien perheiden muuttoalttius. Muutot ovat yksi merkittävä tukisuhteiden katkeamisia aiheuttava tekijä, koska tukiperheen ja tuettavan perheen välimatka ei saisi kasvaa liian pitkäksi ja lisäksi tuettavan perheen vaihtaessa asuinkuntaa, myös tukiperhetoiminnan tarjoaja saattaa vaihtua. Ammattilaisten tulisikin pystyä pohtimaan sekä tuettavan perheen että tukiperheen mahdollista muuttoalttiutta ennen tukisuhteen muodostamista. Keskustelua syntyi myös tukiperheille maksettavista palkkioista ja siitä, kokevatko tukiperheet, että tukiperhetoiminnasta saatava korvaus suhteessa työn määrään on riittävä.

Viimeisenä teemana haastattelussa halusimme nostaa esiin lapsen äänen kuulemisen. Jo edeltävää teemaa käsiteltäessä Pihlajan työntekijät nostivat esiin, että tukiperheen omien lasten ääntä tulisi ammattilaisten kuulla enemmän. Kysyimme kysymyksiä lapsen osallisuudesta päätöksentekoon liittyen tukiperhesuhteeseen. Tämän kaltaisissa kyselyissä haasteena esiintyy se, ettei lasten osallisuus tule kuuluviin, koska lapsi jää lomakekyselyissä ulkopuoliseksi vanhemman vastatessa kysymyksiin. Tällä voi olla iso vaikutus vastauksien sisältöön. Niin tuettava lapsi, kuin tukiperheen oma lapsi, ei välttämättä saa jakaa omia pohdintojaan eikä kuulla oikeita syitä liittyen tukiperhesuhteen katkeamiseen. Lapsi voi jäädä käsittelemään asiaa yksin.

Teemahaastattelun lopputuloksesta muodostui kattava MindMap-tyylinen kaavio (Liite 6). Kaavio toimi meille hyvänä teemahaastattelun muistiinpanopohjana, kun lähdimme muotoilemaan uutta kyselylomaketta.

6.5 Uuden kyselylomakkeen muotoilu

Kokoamamme tiedon avulla lähdimme tuottamaan kyselylomaketta tukiperhetoiminnassa lopettaneille perheille (Liite 7). Kysely on yleisesti nopea ja tehokas aineistonkeruu menetelmä. Kyselyn kautta voidaan saada laaja tutkimusaineisto isoltakin ihmismäärältä. Kyselyllä voidaan tutkia erilaisia ilmiöitä ja sitä suunniteltaessa on oltava tarkka kysymysten muotoilussa siten, että saadaan vastauksia halutuista teemoista. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 121-122.) Pääteemoiksi lomakkeeseen nostimme vastaajien taustatiedot, tukisuhteen päättymiseen liittyvät teemat, sekä tukisuhteen tavoitteet. Lisäksi lomakkeeseen luotiin erillinen osio asiakaspalautteelle lomakkeen kehittämistä varten. Lomakkeen muotoilussa hyödynsimme yleistä teoriapohjaa, jota oli saatavilla liittyen kyselyiden laadintaan.

Suunnittelimme kyselylomakkeen kysymykset etukäteen huolella. Kyselyn avulla on mahdollista selvittää laajasti kerättyä tietoa tutkittavasta aiheesta. Konkreettisena menetelmänä kysely on sekä tehokas että helppo. Kyselyn varjopuoli kuitenkin voi mahdollisesti olla sen pintapuolisuus. Kyselyyn vastaavat voivat häiriintyä tai ymmärtää kysymykset väärin, jolloin kyselytutkimuksen tulokset eivät välttämättä ole paikkaansa pitäviä. (Ojasalo ym. 2015.) Yleisesti ottaen kyselylomake on kehittämistoiminnalle hyvä aineistonkeruu menetelmä ja sen avulla on mahdollista tuoda esiin tietoa, joka on saattanut jäädä kertomatta tukisuhteen aikana. On myös oleellista huomioida, että lopettamisen syistä voi olla helpompi kertoa kyselylomakkeen avulla kuin henkilökohtaisesti puhumalla. Toisaalta ennen vastaustensa antamista vastaaja saattaa vielä punnita, ovatko vastaukset sopivia ja mitkä vaikutukset vastauksilla ovat. Vastaaja voi haluta vaikuttaa paremmalta kysyjän silmissä ja tosiasioihin perustuva vastaus voi jäädä täten puutteelliseksi (Pahkinen 2012, 219). Mikäli tukiperhe toivoo voivansa jatkaa Pihlajan tukiperheenä, voi vastaaja halutessaan jättää kertomatta itselleen epäedullisilta vaikuttavista asioista tukisuhteen päättymiseen johtaneista syistä.

Kyselylomakkeeseen vastatessa on oltava tarkkana, sillä vastauksiin ei voi tehdä jälkikäteen muutoksia. Kyselylomakkeen suunnittelussa oli siis huolehdittava sisällöllisesti oikeista kysymyksistä. Kyselytutkimuksen avulla voidaan kerätä tietoa esimerkiksi ihmisten toiminnasta, asenteista, arvoista ja mielipiteistä, mutta se ei ole helppoa. Haasteita aiheuttaa mm. vastausten määrä, kysymyksiin saatujen vastausten kattavuus ja sisältö, sekä kyselyn ajankohta. Asenteet ja arvot ovat abstrakteja käsitteitä, joten niiden mittaaminen vaatii konkreettisia kysymyksiä. Aluksi onkin tärkeää tutustua tarkoin kiinnostuksen kohteena olevan ilmiön eri ulottuvuuksiin tutkimusteoreettiselta pohjalta. (Vehkalahti 2014, 11-22.)

Taustatiedoissa katsoimme tarpeelliseksi kysyä vastaajan sukupuolta, talouden muotoa, vastaajan omien lasten lukumäärää, tuettavien lasten lukumäärää, sekä sitä, oliko tukisuhde

solmittu läheisverkostoon. Lisäksi kyselylomakkeessa kysyttiin viimeisimmän tukisuhteen kestoa. Vastajaan sukupuoli katsottiin tarpeelliseksi kysyä, jotta näkyväksi tulisi, onko vastaajan sukupuolella merkitystä tukisuhteen päättymisen kokemuksiin. Talouden muotoa haluttiin kysyä, jotta voidaan kerätä tietoa, onko yksinhuoltajilla suurempi riski kuormittua tukisuhteesta verrattuna kahden vanhemman talouteen. Myös omien lasten lukumäärällä voi olla merkitystä tukisuhteen onnistumiseen. Vertaissuhteet lasten välillä voivat joko kannatella tai murentaa tukisuhdetta. Tuettavien lasten lukumäärällä voi myös olla merkitystä tukisuhteessa koettuun kuormitukseen ja sitä kautta tukisuhteen päättymiseen. Teemahaastattelun aikana tuli selväksi, että Pihlajan työntekijät pitivät tärkeänä kysyä, onko tukisuhde solmittu läheisverkostoon. Lisäksi tukisuhteen kestoa tulisi kysyä, jotta näkyväksi saadaan se, missä vaiheessa tukisuhteet usein päättyvät, jotta tukiperheitä osattaisiin jatkossa tukea oikea-aikaisesti.

Kyselyissä kysymykset on aseteltava niin, että ne ovat helposti ymmärrettäviä eivätkä johdattele ollenkaan vastaajaa. Merkittävää on kiinnittää huomiota myös kysymysten määrään, jotta vastataan olennaisiin asioihin tiedonkerääjän kannalta. (Ojasalo ym. 2015.) Halusimme pitää kyselylomakkeen melko lyhyenä, jotta vastaaja ei turhaudu kyselylyyn vastatessaan. Toiseksi pääteemaksi kyselylomakkeessa nostettiin tukisuhteen päättäminen. Pohdimme yhdessä Pihlajan työntekijöiden kanssa teemahaastattelussa, että vältämme avoimia kysymyksiä. Tavoitteena oli luoda kyselylomake, johon voi vastata nopeasti, mutta siltikin kattavasti. Sen takia tärkeää oli miettiä, mitä kysytään ja minkälaisia vastausvaihtoehtoja annetaan. Lomakkeessa kysyttiin, kuka päätöksen tukisuhteen päättämisestä oli tehnyt ja mistä syystä, sekä mikä olisi auttanut tukisuhteen säilymiseen. Kyselylomakkeeseen sisällytettiin useita eri vastausvaihtoehtoja pohjautuen asiakkaiden aikaisempiin vastauksiin, teoriapohjaan sekä työntekijöiden teemahaastattelussa esiin tuomiin huomioihin, mutta asiakkaalle annettiin myös mahdollisuus avata vastauksia enemmän niin halutessaan. Kysymykset mietittiin siten, etteivät ne ole johdattelevia. Yritimme saada lomakkeen kysymykset helposti ymmärrettäväksi ja lomakkeen ilmeen selkeäksi.

Teemahaastattelun myötä nousi esiin myös tarve kysyä, vaikuttiko tukiperheille maksettavien korvausten määrä tukisuhteen päättämiseen. Tämä kysymys lisättiin lomakkeeseen. Lisäksi tärkeää oli kysyä, olisiko tukiperhe valmis toimimaan tukiperheenä myös myöhemmin. Tätä haluttiin kysyä siksi, että jatkamista toivoavia tukiperheitä voitiin ohjeistaan lomakkeen avulla ottamaan yhteyttä Perhehoitoyksikköön niin halutessaan.

Pohdimme lomakkeen kysymystyyppejä huolellisesti. Kyselyissä vastauksia voi antaa joko avoimesti tai suljetusti. Olemassa olevaa tietoa käytetään kysymystyyppien valintaan. Avokysymyksiä käytetään tyypillisesti silloin, kun ilmiö on moniselitteinen tai aiheesta voi olla paljon ristiriitaisia mielipiteitä. (Vehkalahti 2014, 24-33.) Avokysymysten käyttöä tulee

harkita sen mukaan, onko vastaajien määrä suuri vai pieni. Avokysymyksiin annetut vastaukset antavat paljon tietoa, mutta ovat työläs käsitellä. (Ronkainen & Karjalainen 2012, 36-37). Avovastauksilla saadaan kuitenkin tärkeää tietoa, joka voisi suljetuilla vastausvaihtoehdoilla jäädä kokonaan saamatta (Vehkalahti 2014, 24-33). Mikäli aihe on tunnettu ja peruskategoriat ovat tiedossa, kannattaa hyödyntää sekamuotoisia kysymyksiä. Niissä annetaan valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi ”Muuta, mitä?” -vaihtoehto. (Ronkainen & Karjalainen 2008, 33-34.) Päädyimme käyttämään lomakkeessamme pääosin suljettuja kysymyksiä, joita voi täydentää avovastauksilla. Osassa suljettuja kysymyksiä oli mahdollista valita useampi vaihtoehto, koska halusimme huomioida, että tukisuhteen lopettamiselle voi olla useita päällekkäisiä syitä samanaikaisesti. Käytimmekin lomakkeessamme myös ”Muuta, mitä?” -vaihtoehtoa.

Kolmantena pääteemana kyselylomakkeeseen nostettiin tukiperhesuhteelle asetetut tavoitteet, koska teemahaastattelussa tavoitteiden peilaamista tukisuhteen päättämiseen pidettiin tärkeänä. Aikaisemmin käytössä olleessa kyselylomakkeessa ei ollut lainkaan kysytyä toiminnan tavoitteista. Kyselylomake pyrittiin luomaan vastaajaa opastavaksi, joten läpi lomakkeen kannatti hyödyntää samantyyppisiä kysymyksiä ja vastausvaihtoehtoja. Jos kysymys ja vastaustyytit vaihtelevat jatkuvasti, tulee lomakkeen täyttämistä vastaajalle raskasta (Ronkainen & Karjalainen 2012, 35-38). Tämän vuoksi jätimme kyselylomakkeesta pois teemahaastattelussa ehdotetun asteikkokysymyksen kohdasta: Minulla oli selkeä ymmärrys, miksi lapsi käy tukiperheessä. Mielestämme yksi yksittäinen asteikkokysymys keskellä lomaketta olisi vaikuttanut irralliselta ja vastaajalle vaikealta.

Kyselylomakkeesta on parhaimmin hyötyä, kun se on testattu, toistettavissa oleva ja selkeä (Luoto 2009). Perhehoitoyksikön toiminnan kehittämisen kannalta on hyvä, että kyselylomakkeeseen annetut vastaukset tallentuvat järjestelmään ja helpottavat tiedon analysointia myöhemmin. Lomakkeen lopuksi vastaajilta kerättiin palautetta itse lomakkeesta. Erityisenä kiinnostuksen kohteena oli kysymysten selkeys ja niiden määrä. Pyrimme lomakkeen laadinnassa yksinkertaiseen, itseään ohjaavaan ja vastaajaystävälliseen yleisilmeeseen. Epäselvät kysymykset voivat saada vastaajan turhautumaan ja jättämään koko kyselyyn vastaamisen kesken (Vehkalahti 2014, 23-24). Verkossa toteutettava kysely pyrittiin laatimaan itseohjaavaksi ja se eteni loogisesti asiakokonaisuuksien mukaan.

6.6 Välipalaute

Kyselylomakkeen ensimmäisen version valmistuttua pyysimme lomakkeesta sanallista palautetta sähköpostilla perhehoitoyksikön tukiperhetoiminnan vastuutyöntekijöiltä. Saimme kolme vastausta ja kehittämissuhteita. Palautteessa nostettiin positiivisesti esiin kyselyn napakkuutta ja mittaa. Enemmän vaihtoehtoja kaivattiin kysymykseen avusta tukisuhteen säilymiseksi. Ehdotukseksi saimme mm. lisätä vaihtoehtoja kysymykseen Pihlajan työntekijän

tiivimmistä tuesta. Palautteen pohjalta lisäsimme kysymykseen ”Olisiko jokin seuraavista auttanut viimeisimmän/päättyneen tukisuhteen säilymiseen?” vaihtoehdon: Pihlajan työntekijän tiiviimpi ja aktiivisempi tuki esimerkiksi puhelimitse tai kotikäynnein.

Saimme myös muutosehdotuksen kysymykseen tukiperheille maksettavasta korvauksesta ja sen liittämistä osaksi tukisuhteen päättymistä. Ehdotuksen mukaisesti muokkasimme kysymyksen näin: Vaikuttiko tukiperhekorvausten määrä tukisuhteen päättämiseen? Lisäksi saimme ehdotuksen lisätä vastausvaihtoehtoja Olisitko valmis toimimaan tukiperheenä myöhemmin? -kysymykseen. Vastausvaihtoehdoksi ehdotettiin lisäystä: Kyllä, olen valmis jatkamaan tietyin muutoksin. Mitä muutoksia? Tämän palautteen pohjalta emme tehneet muutoksia vastausvaihtoehtoihin, koska perheitä, jotka toivovat jatkavansa tukiperheenä, pyydetään ottamaan yhteyttä Pihlajan työntekijään. Tukiperhetoiminnasta vastaava työntekijä joka tapauksessa keskusteleo perheen kanssa tukiperhetoiminnan jatkamisesta. Perhehoitoyksikön työntekijöiltä saamamme palautteen pohjalta muokkasimme kyselylomakkeen kysymykset muotoon, joka oli valmis lähetettäväksi testaukseen asiakkailta (Liite 8).

Kyselymme toteutettiin Webropolilla. Webropol on laaja työväline online-kyselytutkimusten tekemiseen. Webropolin avulla saadaan käyttöön paljon kehittyneitä sekä joustavia toimintoja ja useita eri tiedonkeruumenetelmiä. Webropol on maksullinen alusta. (Webropol 2022.) Keusotessa hyödynnetään Webropolia kyselyalustana. Me emme kuitenkaan saaneet Webropolin tunnuksia käyttöömmee ja siksi Perhehoitoyksikkö Pihlajan sihteeri syötti kysymykset vastausvaihtoehtoinen lomakkeelle.

Kyselylomakkeen lisäksi suuntasimme katseemme hyvään saatekirjeeseen (Liite 9). Lomakkeen hyvä saatekirje voi herättää vastaajan kiinnostuksen ja motivoida vastaamaan kyselyyn (Vehkalahti 2014, 47-48). Kirjoitimme saatekirjeen, joka sisälsi kehittämistyön perustiedot ja tekijät. Saatekirje kertoi myös aineiston käyttämisestä ja säilyttämisestä, tutkittavien anonymiteetin suojaamisesta ja osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Merkittävää oli ilmoittaa tutkittavien vastausten päätyvän Pihlajan rekisteriin. Pihlajan sihteerin pyynnöstä tiivistimme alkuperäisen saatekirjeen lyhyempään muotoon (Liite 10).

Lähetimme valmiin lomakkeen saatekirjeineen Perhehoitoyksikkö Pihlajan sihteerille 5.4.2023. Välitimme Pihlajan sihteerille myös asiakkaille lähetettävän suostumuslomakkeen (Liite 11). Myös suostumuslomaketta jouduimme lyhentämään Pihlajan sihteerin pyynnöstä, koska alkuperäinen teksti oli liian pitkä lomakkeelle asetettavaksi. Varmistuaksemme, että saimme suostumuksen kaikilta osallistujilta, toteutti Pihlajan sihteeri lomakkeen siten, että lyhennetty suostumuslomake (Liite 12) tuli hyväksyä ennen pääsyä itse kyselylomakkeeseen. Sihteeri lähetti lomakkeen valituille asiakasperheille 5.4.2023. Vastausaika annoimme 16.4.2023 asti. Ajattelimme, että puolentoistaviikon vastausaika on riittävä, koska kyselyyn

pystyi vastaamaan nopeastikin ja liian pitkä vastausaika saattaisi vähentää vastaajien määrää heidän unohtaessaan kyselyn.

6.7 Kyselylomakkeen testaus asiakkailta

Seuraavassa vaiheessa lomakkeen kehittäminen jatkui asiakkailta kerätyn palautteen perusteella. Erilaisissa kehittämisprojekteissa asiakkaiden rooli saattaa lopputuloksen kannalta olla ratkaiseva toimialasta riippumatta, vaikka kehittämistoimintaan annettu panos voi vaihdella. Organisaatioihin kaivataan välineitä, joiden avulla voidaan ymmärtää asiakkaan tarpeita ja näkemystä käsillä olevaan asiaan. (Salonen ym. 2017, 14.)

Kehittämisprojektissamme halusimme kuulla asiakkaiden kokemuksia lomakkeesta ja osallistaa asiakkaat lomakkeen suunnitteluun ennen lomakkeen lopullista muotoilua. Tässä vaiheessa hyödynsimme kyselylomaketta palautemateriaalin keräämiseen.

Jotta saimme mahdollisimman ajantasaista tietoa kehittämistoiminnan pohjaksi, rajasimme kyselylomakkeen testaukseen valitut tukiperheet niihin, jotka vuoden 2022 aikana olivat toimineet tukiperheenä Perhehoitoyksikkö Pihlajassa ja joiden tukisuhde oli päättynyt vuoden 2022 aikana. Näitä perheitä oli yhteensä 16 (Hoviaro 2022b). Kyselylomakkeessa haasteena oli saada todenmukaista ja ajankohtaista tietoa. Osa perheistä oli voinut lopettaa tukiperhetoiminnan jo 2022 vuoden alussa. Kyselylomake lähetettiin vasta 2023 huhtikuussa, joten tukisuhteen lopettamiseen johtaneet syyt olivat jo voineet unohtua vastaajien mielestä. Tulevaisuudessa kyselylomake on tarkoitus lähettää lopettaville tukiperheille oikea-aikaisemmin tukisuhteen päättyessä. Näin tulevaisuudessa saatavat vastaukset palvelevat Perhehoitoyksikön tarpeeseen saada ajantasaista tietoa lopettaneista tukiperhesuhteista.

Lomakkeen testaukseen valittuihin perheisiin yhteydenotto tapahtui Perhehoitoyksikkö Pihlajan sihteerin kautta. Lomakkeeseen vastaaminen ja lomakkeen kehittämiseen osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen.

Valmista kyselylomaketta on hyvä testata ennen lopullista käyttöönottoa. Asiakkaan näkökulmasta on kyse yksilöllisestä tarpeesta ja mahdollisuudesta kehittää itseä koskevaa toimintaa. Asiakkailta on tietoa, kokemusta ja näkemystä, joita kuulemalla ja kokoamalla voidaan tuottaa parempia ja asiakkaiden tarpeisiin vastaavia palveluja. (Salonen ym. 2017, 14-17.) Kohderyhmään kuuluvia testaaajia ei tarvitse olla välttämättä kovin monta, mutta heidän avullaan voi saada käsityksen, onko ohjeet ja kysymykset ymmärretty oikein ja onko lomakkeessa turhia kysymyksiä tai jotakin olennaista jäänyt kysymättä. (Vehkalahti 2014, 48.) Kyselyn esitestaus olisi hyvä suorittaa riittävän laajalle joukolle ja riittävän kauan ennen varsinaisen kyselyn toteuttamista (Pahkinen 2012, 220-222). Koska kohdejoukkomme kyselylle ja odotettujen vastausten määrä oli joka tapauksessa pieni, kyselylomakkeemme testaus kohdentui koko kohderyhmään. Kysymyslomakkeesta saadun palautteen perusteella suoritettiin lomakkeen lopullinen muotoilu.

6.8 Palautteen kerääminen asiakkailta, muutokset ja valmis lomake

Asiakastestaukseen lähteneeseen kyselylomakkeeseemme tuli yhteensä seitsemän vastausta. Kuusi vastaajista oli avio/avoliitossa ja yksi oli yhden hengen taloudesta. Kaikki vastaajista olivat naisia. Vain yhdessä kyselyyn vastanneessa perheessä ei ollut omia lapsia. Yksikään tukisuhde ei ollut solmittu läheisverkostoon. Neljässä vastauksessa tukisuhde oli kestänyt 0-2 vuotta, kahdessa 3-5 vuotta ja yhdessä yli 5 vuotta.

Tukisuhde päättyi yhdessä vastauksessa sosiaalitoimen päätöksestä, kaksi muuttuneen palvelunjärjestäjän takia, kolmessa tukiperheen aloitteesta ja yhdessä vastauksessa sovitun ajan päättyessä. Vastauksissa kysymykseen ”jos tukisuhde päättyi tukiperheen aloitteesta” syynä oli mm. se, ettei tukiperheelle koettu olevan tarvetta. Vastauksissa esiintyi luonnollisia syitä lopettaa tukisuhde, kuten mittava vesivahinko perheen kodissa, elämäntilanteen muutos (yrittäjäksi lähteminen), sekä omien lasten reagointi tukisuhteeseen.

Kuudessa vastauksista oltiin sitä mieltä, ettei mikään tuki olisi auttanut, jotta tukisuhde olisi säilynyt. Yhdessä vastauksessa koettiin, että tukisuhde olisi jatkunut vain, jos lapsi olisi pysynyt Perhehoitoyksikkö Pihlajan alueella. Kahdessa vastauksessa oltiin sitä mieltä, että tukiperhekorvausten määrä vaikutti tukisuhteen päättymiseen, kun taas viidessä vastauksessa tukiperhekorvausten määrällä ei ollut vaikutusta. Neljä vastaajaa oli valmis toimimaan myöhemmin tukiperheenä, kahdella vastaajalla oli kontakti toiseen palvelutarjoajaan ja yksi vastaaja ei osannut sanoa.

Kuudella vastaajalla oli selkeä käsitys, miksi lapsi/lapset käy tukiperheessä, yksi ei osannut sanoa. Kuusi vastaajaa oli sitä mieltä, että tukiperhetoiminta vastasi mielikuvaa tukiperhetoiminnasta, yksi ei osannut vastata. Sana vapaa kohdassa yksi vastaajista kertoi, että vaikka virallisesti tukiperhesuhde on päättynyt, niin yhteys on silti säilynyt. Kuusi muuta vastaajaa eivät kommentoineet sana vapaa kohtaan mitään.

Kyselylomakkeen kehittämiseen saimme vain yhden avoimen vastauksen. Palaute koski yhdeksättä (jos tukisuhde päättyi tukiperheen aloitteesta, mikä oli syynä) ja kymmenettä (olisiko jokin seuraavista auttanut päättyneen tukisuhteen säilymiseen) kysymystä ja niiden pakollisuutta. Vastaajan mielestä em. kysymykset pitäisivät olla vapaaehtoisia. Kaikki seitsemän vastaajaa olivat sitä mieltä, että kyselylomakkeen kysymykset olivat selkeitä ja kysymyksiä oli sopiva määrä.

Vastausten perusteella huomasimme, että meillä tulisi olla vastauslomakkeessa vaihtoehto, jossa tukisuhde jatkuu toisen palvelutarjoajan alla. Korjasimme tämän lopulliseen kyselylomakkeeseen. Myös kyselylomakkeen järjestystä pohdimme. Miesten vastaukset jäivät puuttumaan, ja epäselväksi jäi, ovatko pariskunnat vastanneet yhdessä vai erikseen kyselylomakkeeseen.

Saamamme palautteen ja kyselylomakkeeseen tulleiden vastausten avulla muokkasimme kyselylomakkeen lopulliseen muotoonsa (Liite 13). Lopulliseen lomakkeeseen ei sisällytetty enää niitä kysymyksiä, joita kysyttiin ainoastaan lomakkeen kehittämiseksi, vaan ne poistettiin Perhehoitoyksikkö Pihlajan käyttöön jäävältä kyselylomakkeelta. Lopulliseen kyselylomakkeeseen täsmensimme vielä, mitkä kysymykset tulisivat olla vastaajille pakollisia ja mitkä vapaaehtoisia. Uudelleenmuotoiltu, valmis kyselylomake lähetettiin vielä kerran Perhehoitoyksikkö Pihlajan tukiperhetoiminnasta vastaavan työntekijän tarkasteltavaksi ennen lopullista käyttöönottoa.

7 Eettisyys ja luotettavuus

Koska lastensuojelun ja perhetyön tukitoimet kuuluvat viranomaisten toiminnan alle, kiinnitimme erityistä huomiota tutkimusaineiston keräämisen eettisyyteen. Kyselylomake otettiin käyttöön Perhehoitoyksikkö Pihlajan kautta. Kyselyyn osallistuminen oli tukiperheille vapaaehtoista, eikä perheitä painostettu vastaamiseen. Kyselyyn vastattiin anonyymisti ja kyselylomakkeiden vastaukset siirtyivät ja tallentuivat Pihlajan tietokantaan. Pihlaja välitti kyselylomakkeen vastaukset meille. Näin vastaajat säilyivät anonyymeina. Kaikki keräämämme aineisto hävitettiin asianmukaisesti tiedostoistamme.

Perhehoitoyksikkö Pihlajan kanssa keskusteltiin, kuinka he luovuttavat kyselyyn vastanneiden vastaukset meille turvallisesti. Päädyimme siihen, että Perhehoitoyksikkö Pihlajassa anonymisoidaan vastaukset ja ne siirretään meille salatulla sähköpostilla. Tallensimme saamamme materiaalit koneillemme ja säilytimme lomakkeiden vastauksia salasanalla suojatuissa tiedostoissa. Lisäksi suojasimme tietokoneet, joissa tiedostoja säilytettiin, erillisillä salasanoilla.

Opinnäytetyötä tehdessämme kiinnitimme erityistä huomiota EU:n tietosuojaa-asetukseen sekä tekijänoikeuslakeihin. Kun käytimme muiden tekemiä aineistoja, huolehdimme lähteiden oikeinmerkinnästä. Opinnäytetyötä kirjoittaessamme otimme huomioon myös yksityisyydensuojan, jottei mistään kirjoituksistamme voida tunnistaa lomakkeen kehittämiseen osallistuneita henkilöitä.

Opinnäytetyössämme noudatimme hyvää tieteellistä käytäntöä. Noudatimme opinnäytetyössämme tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja ja sovelsimme eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja arviointimenetelmiä. Kunnioitimme muiden tekemää työtä ja viittasimme tehtyihin julkaisuihin asianmukaisella tavalla. Opinnäytetyön suunnittelu, toteutus ja sen raportointi, sekä siitä syntyneet tietoaineistot tallennetaan tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Opinnäytetyössämme reflektoimme omaa ajatteluamme tukiperheistä yhdistettynä

teoreettiseen viitekehykseen. Tutustuimme laajasti tutkijoiden tekemiin teoksiin, sillä liian vähäinen teoria heikentää luotettavuutta. Toikon ja Rantasen (2009, 121-122) mukaan kehittämistoiminnan luotettavuus näkyy käyttökelpoisuutena ja sen on oltava sidoksissa totuudenmukaisuuteen sekä hyödyllisyyteen. Tähän pyrimme kaikissa kehittämistyömme osalualueissa.

Nykyisin tyypillistä on, että alle 50 % valituista kohdehenkilöistä vastaa kyselyyn. Etukäteen oli vaikeaa arvioida kyselymme vastaajien määrää. Vastausprosentiksi tuli lopulta noin 27, juuri sen verran, että saimme tehtyä tarvittavat muutokset kyselylomakkeen viimeistelyyn. Luotettavuuden arvioinnin kannalta onkin hyvä, että vastausprosentti ilmoitetaan (Vehkalahti 2014, 44-48). Riittävän tiiviillä lomakkeella ja selkeällä kieli- ja ulkoasulla pyrimme siihen, että lomakkeeseen vastaaminen oli mahdollisimman helppoa. Tiesimme ennakkoon, että vastaajien määrä tulee olemaan pieni, koska lopettavia tukiperheitä oli vain 16 (yhteensä 26 sähköpostiosoitetta).

8 Pohdinta

Lapsen vuorovaikutus muiden kanssa on erityisen tärkeää tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle ja koronakriisin myötä yksinäisyydestä, pelosta, eristäytymisestä ja osallisuuden puutteesta on tullut uusia normaaleja. Ennaltaehkäisevien palveluiden puute on eriarvoistanut perheitä entisestään. Lastensuojelun työntekijöiden resurssipula näkyy asiakasmäärien jatkuvana kasvuna. Tilanne kuormittaa ja uuvuttaa työntekijöitä ja vaihtuvuus on suurta. Myös lastensuojelun kustannukset ovat kasvussa. Ei siis ole ihme, että myös päättäjät ovat tilanteesta huolissaan. Resursseja tulisi lisätä ennaltaehkäisevään lastensuojeluun tehostamalla peruspalvelujen saatavuutta, mielenterveyttä vahvistamalla, moniammatillista yhteistyötä lisäämällä ja erityisesti panostamalla oikea-aikaisiin, matalan kynnyksen palveluihin, kuten tukiperhetoimintaan.

Kuitenkin tukiperheiden rooli osana lastensuojelun ennaltaehkäiseviä palveluita on lähes näkymätön. Tukiperhetoimintaa voitaisiin tarjota mm. lastenhoitoavuksi ja vanhempien lepohetkeksi, jos perheen tukiverkosto on heikko, ja samalla lapsi voisi saada mahdollisesti elinikäisen merkityksellisen ihmissuhteen elämänsä. Tukiperheiden rekrytointiin ja tukisuhteiden säilymiseen tulisikin panostaa.

Tukiperheistä on pulaa koko maassa ja tärkeää on, että jokainen koulutettu tukiperhe jatkaisi tehtävässään, siitäkin huolimatta, että yksittäinen tukisuhde katkeaa. On siis tärkeää, että tukiperheille muodostuu positiivinen kuva toiminnasta. Koko opinnäytetyöprosessin ajan oli tärkeää kehittää Perhehoitoyksikkö Pihlajan tarpeisiin vastaava mahdollisimman toimiva kyselylomake, jonka tuottaman tiedon avulla Perhehoitoyksikkö Pihlaja pystyy jatkossa

ennaltaehkäisemään tukisuhteiden päättymisiä sekä kehittää tukiperheiden rekrytointia, koulutuksia ja perheille tarjottavaa tukea.

Perhehoitoyksiköltä saadun palautteen mukaan (Liite 15) kyselylomakkeen kehittäminen opinnäytetyönä oli kannattava prosessi ja lomakkeen avulla Pihlajan on mahdollista kerätä asiakkailta olennaista tietoa tukiperhetoiminnan kehittämisen tueksi. Kyselylomakkeen avulla Pihlaja pystyy keräämään asiakkailtaan tietoa niistä kehittämisen kohteista, joihin perhehoitoyksikkö voi omassa toiminnassaan vaikuttaa. Kyselylomakkeen kautta voi tulla ilmi sellaisia asioita, joita tukiperheiltä jäisi muutoin jakamatta, erityisesti jos aikaa kasvokkaiselle kohtaamiselle ei ole. Mikäli monelta vastaajalta tulee lomakkeelle samankaltaisia vastauksia, voi perhehoitoyksikkö tarttua ongelmakohtiin mm. kehittämällä koulutuksia ja perheille tarjottavaa tukea. Tuen tarpeeseen vastatakseen perhehoitoyksiköllä tulisi olla riittävästi resursseja käytössään.

Resursseja kaivataan myös sen selventämiseksi, miksi tukiperhesuhteet ovat päättyneet. Kyselylomake tarjoaa vain pintaraapaisun verran lopettaneiden tukiperheiden ajatuksista, eikä kokonaan korvaa kasvokkaista haastattelua. Valitettavasti siihen ei Perhehoitoyksikkö Pihlajalla tällä hetkellä riitä resursseja. Opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa kävi ilmi, että vaikka tukiperheet toivoisivat tiiviimpää tukea Pihlajalta tukisuhteen ylläpitämiseksi, voi resurssien puute aiheuttaa sen, ettei tukea ole riittävästi tarjolla tai tarjottu tuki ei ole tukiperheille sopivaa. Ei riitä, että kyselylomake tuottaa tietoa tuen tarpeesta, jos tukeen käytettävät resurssit ovat puutteellisia. Perhehoitoyksikkö Pihlaja tarvitsisi lisäresursseja tiiviimmän tuen tarjoamiseksi tukiperheille.

8.1 Jatkokehitysehdotukset

Toiminnaksi, jota on toteutettu tietyissä muodoissaan 1900-luvun puolivälistä lähtien, tukiperhetoiminta on edelleen melko tutkimatonta, jäsentymätöntä ja tilastoimatonta toimintaa. Kyselylomakkeen tutkimustiedon ja opinnäytetyöprosessin valossa kävi ilmi, että tukiperhetoiminnan vaikuttavuuden arviointia ja tilastointia tulisi kehittää. Keusote voisi toimia alansa edelläkävijänä, jos hyvinvointialue kehittäisi tukiperhetoiminnan arviointia ja tilastointia, vaikka valtakunnallista dataa ei vielä kerättäisi. Lisäksi kehittämistä kaipaisi myös tavoitteiden asettaminen tukiperhetoiminnalle.

Tukiperhetoimintaa tarjottaessa ja toiminnan käynnistyessä tavoitteiden asettamista tulisi tarkentaa. Tämä selventäisi sekä tukiperheille että ammattilaisille työn tarvetta ja sisältöä. Kyselylomakkeeseen vastaaminen itsessään voi herättää jatkossa ajattelemaan tavoitteiden asettamista toiminnalle ja selventämään niitä sekä asiakkaille että ammattilaisille.

Tavoitteiden asettamisen lisäksi tulisi toisaalta myös tarkastella tavoitteiden toteutumista ja tätä myötä myös tukisuhteiden päättämistä. Tukisuhteen päättymisen teemoja voisi myös

käsitellä tukiperhevalmennuksessa selkein esimerkein. Esimerkkejä voisi poimia kyselylomakkeella kerättyjen vastausten kautta.

Tukiperhetoimintaa tarkasteltaessa monesta eri näkökulmasta epäselväksi jäi, kuinka hyvin lasten ääni tulee kuuluviin tukiperhetoiminnassa. Lasten osallisuutta tulisi tarkastella sekä tuettavan perheen lasten, että tukiperheen omien lasten kannalta. Tukisuhteessa lapsen tulee olla keskiössä, siinäkin tapauksessa, että tukea tarjotaan vanhempilähtöisesti.

Myös tukiperheiden miesten mielipiteitä toiminnasta kaivattaisiin enemmän, ja molempien tukiperheen puolisoiden ääntä jäi myös toivomaan Perhehoitoyksikkö Pihlaja antamansa palautteen perusteella. Kyselylomake lähetettiin tukiperheen molemmille vanhemmille, mikäli tukiperheenä toimi kahden vanhemman talous. Oletuksena oli, että kyselyyn vastaajien määrä tulee olemaan pieni, mutta yllättävää oli, ettei yksikään vastaajista ollut miespuolinen. Perhehoitoyksikkö Pihlajassa voitaisiin jatkossa pohtia, kuinka saataisiin myös tukiperheiden miehet vastaamaan kyselyihin. Tulisiko esim. saatekirjeessä painottaa enemmän, että kahden vanhemman taloudessa toivotaan molempien vastaajien näkemystä asiaan.

Tukiperheitä tulisi voida hyödyntää enemmän lapsiperheiden tukemiseksi. Valitettavasti tukiperheiden kohdalla toistuu sama resurssien puute kuin muussakin sote-henkilöstössä. Tukiperheiden saatavuuden lisäämiseksi tukiperhetoiminnan esiintuontia sosiaalisessa mediassa kannattaisi lisätä. Tukiperhetoiminta vapaaehtoistyönä istuisi hyvin sosiaali- ja terveysalan osaajille, joten täsmäkrytointia alan opiskelijoille ja työntekijöille voisi tehostaa.

Tarkasteluun voisi myös asettaa, olisiko vaativista olosuhteista tuleville lapsille, joilla on erityisiä haasteita, kannattavampaa tarjota ammatillista tukiperhetoimintaa. Haastavampien tukisuhteiden päätyessä ammatillisten tukiperheiden hoiviin jäisi perustarpeisille lapsille mahdollisuus päästä tavallisten tukiperheiden piiriin. Tämä voisi lisätä tukiperheiden jaksamista tärkeässä vapaaehtoistyössä, sekä mahdollistaa paremmin mm. eläkeläisten osallistumisen tukiperhetoimintaan.

Suomessa väestö ikääntyy vauhdilla ja eläkeläisten määrä on kasvussa. Samalla eläkeväestössä on runsaasti edelleen työkykyisiä, hyvinvoivia ikäihmisiä, joilla olisi resursseja jaettavanaan. Eläkeläisiä voisi yrittää tehokkaammin rekrytoida tukiperhetoimintaan mukaan, esim. varamummo ja varavaari -tyyppiseksi palveluksi. Samalla voitaisiin vaikuttaa eläkeläisten pienituloisuuteen ja yksinäisyyden kokemukseen.

Ihmisten ja perheiden ainutlaatuisuus näkyy lastensuojelutyössä. Jokaisella perheellä on tarve omanlaisilleen palveluille, joten palveluiden tulisi vastata juuri kyseisen perheen tarpeisiin. Sosiaalihuollon ja lastensuojelun asiakasperheitä ei voi niputtaa yhteen; kaikilla on omat

haasteensa ja vastaavasti voimavaransa. Tarvitaan välittäviä, lapsen tuntevia aikuisia, jotka pystyvät tukemaan lapsia ja perheitä haastavissakin elämäntilanteissa. Jos kaikista ennaltaehkäisevistä palveluista supistetaan, aiheutetaan kasvava tarve lastensuojelun asiakkuuksille. Toivomme, että työllämme on merkitystä paitsi Perhehoitoyksikkö Pihlajan toiminnan kehittämiseen, ylipäätään koko tukiperhetoiminnan kehittämiseen Suomessa.

8.2 Prosessin arviointi

Suoritimme oman työn arviointia läpi koko opinnäytetyöprosessin. Kehittämisprosessimme alussa arvioimme projektin toteuttamiskelpoisuutta. Opinnäytetyöprosessimme alkoi toukokuussa 2022, ja valmistui toukokuussa 2023. Koko vuoden kestänyt prosessi oli odotettua pidempi, johtuen osittain opinnäytetyön alkuperäisen aiheen muutoksesta. Muutoksen myötä alkuun keräämämme teoriapohja oli joiltakin osin väärä. Vei oman aikansa orientoitua muutokseen ja kääntää oma ajattelumme uuteen valittuun opinnäytetyön aiheeseen. Lisäksi haasteena koko opinnäytetyöprosessimme ajan oli laaja ja vaikeasti rajattava tietoperusta. Jouduimme kriittisesti tarkastelemaan keräämäämme tietoperustaa prosessin aikana.

Toteuttamisvaiheessa arvioimme lomakkeen kehittämiseen käytettyjen menetelmien käyttökelpoisuutta, sekä mahdollista tarvetta muutoksille. Dokumenttianalyysi auttoi meitä tarkastelemaan jo saatuja vastauksia vanhasta kyselylomakkeesta. Uuden tutkimustiedon avulla vertasimme teemoja vanhan kyselylomakkeen kysymyksiin. Saimme siten koottua asiakkaille testattavaksi nykyhetken ja tulevaisuuteen soveltuvan kyselylomakkeen. Noudatimme dokumenttianalyysiä vain löyhästi, sillä emme halunneet liikaa tukeutua aiempien vuosien kyselylomakkeiden teemoihin.

Teemahaastattelu osoittautui toimivaksi menetelmäksi työyhteisöltä kerättyyn tietoon. Pihlajasta saadun palautteen perusteella (Liite 14) teemahaastattelussa käyttämämme tietoperusta oli huolellinen ja asiantunteva ja ohjaajina olimme avoimia ja perusteellisia. Teemahaastatteluun käytettiin enemmän aikaa, kuin oli alun perin tarkoitus. Pihlajalta saadussa palautteessa huomioitiin, että vaikka teemahaastattelun kesto oli hieman pitkä, olivat tiedot kuitenkin tärkeitä jakaa ja osallistuminen teemahaastatteluun oli hedelmällistä.

Kyselylomakkeen testaus asiakkailta osallisti kyselylomakkeeseen vastaajat mukaan kehittämistehtävään. Merkittävää oli saada asiakkailta palautetta, vaikka palautetta tulikin vähän. Palautteen avulla pystyimme tekemään tarvittavia korjauksia kyselylomakkeeseen, jotta se palvelee mahdollisimman hyvin sekä asiakkaita että Perhehoitoyksikkö Pihlajan tarpeita.

Tutkimusluvan pitkittynyt hakuprosessi asetti aikataulullisia paineita kehittämissprosessimme loppupuolelle. Joulukuussa 2022 mietitty aikataulu osoittautui haasteelliseksi toteuttaa. Pysyimme tiukassa aikataulussa ja paineesta huolimatta opinnäytetyö valmistui ajallaan.

Kehittämiprosessi päätettiin keväällä 2023 lomakkeen tallentamisella lopulliseen muotoonsa Perhehoitoyksikkö Pihlajan järjestelmään.

Perhehoitoyksikkö Pihlaja oli erinomainen kumppani opinnäytetyöllemme. Pihlajalta saamassamme palautteessa (Liite 15) kävi ilmi, että heidän kokemuksensa mukaan opinnäytetyön tekeminen kanssamme oli sujuvaa. Organisaatiossa vallitseva vahva etiikka työhön ja perheiden edun tavoittelu kaikissa työn vaiheissa teki yhteistyöstä mielekäästä. Yhteistyö oli siitäkin huolimatta jouhevaa, että organisaatiossa tapahtui muutoksia opinnäytetyöprosessimme aikana: Keusote siirtyi hyvinvointialueeksi ja Perhehoitoyksikkö Pihlajassa toiminut yhteishenkilömme jäi väliaikaisesti pois työtehtävistään. Toisaalta haastetta opinnäytetyöprosessiin toi monen eri Pihlajan työntekijän osallistuminen työn eri vaiheisiin, varsinkin kun prosessin työstäminen tapahtui organisaation ulkopuolelta.

Tarve opinnäytetyölle toi mukanaan intoa ja motivaatiota kehittää kyselylomaketta. Perhehoitoyksikkö Pihlajan tarve lomakkeelle, sekä muiden vastaavien organisaatioiden puute samankaltaisesta kyselylomakkeesta, tuli selkeästi ilmi prosessimme aikana. Tehdessämme opinnäytetyötä hyödynsimme molempien ydinosaamista ja jaoimme vastuualueita henkilökohtaisten vahvuuksiemme mukaisesti. Haasteista huolimatta prosessi eteni, molemmat tukivat toisiaan ja joustivat tarvittaessa. Itsensä johtamisen taito kehittyi molemmilla opinnäytetyöprosessin aikana. Hyvä etukäteissuunnittelu ja mukautuminen muutoksiin tuki prosessin onnistumisessa. Yhteisen aikataulun luominen sekä henkilökohtaisen elämän yhteensovittaminen prosessin kanssa oli toisinaan haastavaa. Jos olisimme osallistuneet tiiviimmin opinnäytetyöryhmän tapaamisiin, olisimme voineet saada enemmän tekemiseemme tukea. Opinnäytetyöprosessista saatu kokemus kasvatti itsensä johtamisen taidon lisäksi epämukavuuden sietokykyä ja pitkäjänteisyyttä. Prosessi oli pitkä ja haastava, mutta tarkasti tehty työ johti mielestämme laadukkaaseen lopputulokseen.

Lähteet

Painetut

- Helminen, J. 2006. Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Ikonen, L. 2016. Jos lastensuojelulla on asiaa - Joka kodin opas viranomaisasiointiin. Kerava: Kustannusliike Vahtikoira.
- Kohonen, V. & Leppilampi, A. 1994. Toimiva koulu. Yhdessä kehittäen. Juva: WSOY.
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaa- mista liiketoimintaan. 3.-4. painos. Helsinki: Sanoma Pro.
- Pahkinen, E. 2012. Kyselytutkimuksen otantamenetelmät ja aineistoanalyysi. Jyväskylä: JULPU.
- Ronkainen, S. & Karjalainen, A. 2008. Sähköä kyselyyn! Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. 2009. Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Saari, J. 2011. Hyvinvointi - Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Yliopisto-kustannus.
- Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. 2015. Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim.
- Sinkkonen, J. 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaaressa. Helsinki: Duodecim.
- Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. 2016. Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus.
- Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Finn Lectura.

Sähköiset

- Anttila, U. 2020. Erityislapsen vanhempana. Voimavaroja hyvään elämään. E-kirja. Kirjapaja.
- Berg-Eklundh, L. 2010. Kontaktfamilj. En förebyggande stödsats eller mellanvård? Institutionen för socialt arbete - Socialhögskolan, Stockholms universitet. Viitattu 6.11.2022. <https://docplayer.se/20687686-Kontaktfamilj-en-forebyggande-stodinsats-eller-mellanvard-lotta-berg-eklundh.html>
- Ensi- ja turvakotien liitto 2018. Erityislapsiperheissä vanhemmat ovat usein voimavarojensa ääriarjoilla. Viitattu 26.4.2023. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/erityislapsiperheissa-vanhemmat-ovat-usein-voimavarojensa-aarirajoilla/>
- EU 2016/679. Regulation of The European Parliament and of The Council. Luettu 18.9.2022. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>
- Gilligan, R. 2004. Promoting Resilience in Child and Family Social work: Issues for Social Work Practice, Education and Policy. Viitattu 11.11.2022.

https://www.researchgate.net/profile/Robbie-Gilligan/publication/281629173_Promoting_Resilience_in_Child_and_Family_Social_Work_Issues_for_Social_Work_Practice_Education_and_Policy/links/55f102fd08ae199d47c23158/Promoting-Resilience-in-Child-and-Family-Social-Work-Issues-for-Social-Work-Practice-Education-and-Policy.pdf

Haahkola, K. 2015. Lasten ja nuorten palvelut 2020. Jotta yksikään lapsi tai nuori ei tipahda turvaverkon läpi. Viitattu 13.4.2023.

https://www.sitra.fi/app/uploads/2017/02/Lasten_ja_nuorten_palvelut_2020-3.pdf

Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Luettu 9.10.2022.

Helsinki: Stakes. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75318/T9-2008-VERKKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Kuronen, M. & Rajala, R. 2016. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014-2015) päätulokset. Raportti 3/2016. THL. Viitattu 9.10.2022.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130536/URN_ISBN_978-952-302-644-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hertz, R., Mattes, J. & Shook, A. 2020. When Paid Work Invades the Family: Single Mothers in the COVID-19 Pandemic. Viitattu 10.5.2023.

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0192513X20961420>

Huovinen, A. 2017. Perheväkivaltaa kokeneen lapsen identiteettikertomukset. Liseniaatintyö. Jyväskylän yliopisto. Luettu 12.11.2022.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/53459/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201704031872.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hämäläinen, T. 2008. Hyvinvoinnin uudet haasteet. <https://www.sitra.fi/blogit/hyvinvoinnin-uuudet-haasteet/>

Hämäläinen, T. 2009. Yhteiskunnallinen murros ja henkinen hyvinvointi. Sitran selvityksiä 8.

Viitattu 26.4.2023. <https://www.sitra.fi/app/uploads/2017/02/SelvityksiC3A48-2.pdf>

Kalland, M. 2013. Lapsen asema nykypäivän suomalaisessa yhteiskunnassa. Duodecim. Viitattu 29.4.2023. <https://www.duodecimlehti.fi/duo11071>

Kallio, J. 2018. Tukiperhetoimintaan lähtemisen motiivit ja esteet internetkeskusteluissa. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Viitattu 11.11.2022.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/103472/1526998873.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Keusote 2022. Viitattu 10.9.2022. <https://www.keusote.fi/etusivu/tietoa-meista/>

Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä 148/2014. Viitattu 11.9.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140148#P4>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Viitattu 24.9.2022. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812#L3P16>

Lastensuojelulaki 417/2007. Viitattu 10.4.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lehmuskoski, K. 2019. Eriyislastenvanhemmuuden tukeminen. Viitattu 26.4.2023.

<https://kvps.fi/wp-content/uploads/2020/04/Eriyislasten-vanhemmuuden-tukeminen.pdf>

Lehto-Lundén, T. 2020. Lapsi tukiperheessä. Eksistentiaalis-fenomenologinen tutkimus lasten kokemuksista. Heikki Waris instituutin tutkimuksia 3/2020. Viitattu 8.10.2022.
<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/314776>

Lepistö, J. 2021. Lastensuojelun hälyttävät ongelmat: Kiire pahentunut entisestään, perheet voivat aiempaa huonommin - "Käsissä iso kriisi, jossa ei voida välttyä uusilta Eerikoilta". Viitattu 11.11.2022. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/lastensuojelun-halyttavat-ongelmat-kiire-pahentunut-entisestaan-perheet-voivat-aiempaa-huonommin-kasissa-iso-kriisi-jossa-ei-voida-valttya-uusilta-eerikoilta/8147190#gs.hyiul9>

Luoto, R. 2009. Kyselytutkimuksen suunnittelu. Viitattu 1.10.2022.
<https://www.duodecimlehti.fi/duo98221>

Matilainen, M. 2008. ”Tärkeä lastensuojelun tukimuoto, jota ei voi hoitaa toisella kädellä.” Jyväskyläläisten lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä tukiperhetoiminnasta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 10.5.2023.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/38235/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201207182100.pdf>

Miettinen, J. 2013. Lastensuojelupalvelujen järjestäminen ja saatavuus Manner-Suomen kunnissa vuonna 2010. Kuntaliiton verkkojulkaisu. Viitattu 10.8.2022. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. <https://docplayer.fi/18858398-Janissa-miettinen-lastensuojelupalvelujen-jarjestaminen-ja-saatavuus-manner-suomen-kunnissa-vuonna-2010.html>

Moilanen, J. 2015. Tutkimus lastensuojelun tukihenkilötoiminnan muutoksista. Viitattu 10.4.2023. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/46741/978-951-39-6279-1_vaitos18092015.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Oikeusrekisterikeskus 2020. Viitattu 24.9.2022.
<https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/palvelut/rikosrekisteriote/rikostaustaotelaste nkansatoimimiseen.html#>

Paananen, R., Ristikari, T., Merikukka, M., Rämö, A. & Gissler, M. 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987- tutkimusaineiston valossa. Viitattu 13.4.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAPO52_2012_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pelastakaa Lapset 2013. Olen niin onnekas, että mulla on sut - Lasten, vanhempien ja tukiperheiden kokemuksia tukiperhetoiminnasta. Viitattu 8.10.2022. https://frantic.s3.eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/2015/10/13125046/Tukiperheraportti_2013_final_LR.pdf

Pelastakaa Lapset 2021a. 5 syytä ryhtyä tukiperheeksi. Viitattu 8.10.2022.
<https://www.pelastakaalapset.fi/tukiperheet/5-syyta-miksi-kannattaa-ryhtya-tukiperheeksi/>

Pelastakaa Lapset 2021b. Vuosikatsaus 2021. Viitattu 11.11.2022.
https://issuu.com/pelastakaalapset/docs/pelastakaa_lapset_vuosikatsaus_2021?fr=sNTc2NjM4NDI4OTI

Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2021. Pihlajan arvot. Viitattu 17.9.2022.
<https://www.keusote.fi/etusivu-pihlaja/pihlaja/pihlajan-arvot/>

Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2023a. Pihlaja-info. Viitattu 10.4.2023.
<https://www.keusote.fi/etusivu-pihlaja/pihlaja/pihlaja-2/>

Perhehoitoyksikkö Pihlaja 2023b. Tukiperhetoiminta. Viitattu 10.4.2023.
<https://www.keusote.fi/etusivu-pihlaja/tukiperhetoiminta/>

Perälä, M-L., Salonen, A., Halme, N. & Nykänen, S. 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. Viitattu 13.4.2023. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80090/27f8cfeb-8fa8-402a-b3a0-e26dd8a7ba6d.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pähkinäsärkijät-verkosto 2018. Parisuhde, vanhemmuus ja ero erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheissä. Raportti erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmille suunnatusta kyselystä. Viitattu 26.4.2023. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/wp-content/uploads/2018/10/Parisuhde-vanhemmus-ja-ero-raportti-2018-P%C3%A4hkin%C3%A4ns%C3%A4rkij%C3%A4t.pdf>

Raitasalo, K. 2017. Vanhemman päihdeongelma vaarantaa lapsen kehityksen. Viitattu 27.4.2023. <https://blogi.thl.fi/vanhemman-paihdeongelma-vaarantaa-lapsen-kehityksen/>

Saarto, A. 2015. Alkoholin ongelmakäyttö lapsiperheessä. Viitattu 26.4.2023. <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/laheiset-ja-paihteiden-kaytto/alkoholin-ongelmakaytto-lapsiperheessa>

Salin, M., Kaittä, A., Hakovirta, M. & Anttila, M. 2020. Family Coping Strategies During Finland's COVID-19 Lockdown. Viitattu 10.5.2023. <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/21/9133>

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino. Viitattu 24.9.2022. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Sorkkila, M. 2020. Poikkeusaika vaikutti perheiden hyvinvointiin eri tavoin. Viitattu 11.11.2022. <https://peda.net/jyu/ruusuopisto/uutisarkisto/2020-3/1>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2011. Päihdeongelmaisten vanhempien lasten tukipalvelujen varmistaminen. Työryhmän raportti. Viitattu 26.4.2023. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72918/URN%3ANBN%3Afi-fe201504226972.pdf?sequence=1>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2017. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Luettu 24.4.2023. <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM026:00/2017>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2023a. Sosiaalipalvelut. Viitattu 27.4.2023. <https://stm.fi/sosiaalipalvelut>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2023b. Palvelut perheille. Viitattu 13.4.2023. <https://stm.fi/palvelut-perheille>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 11.9.2022. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki#L3P28>

Sos-lapsikylä 2019. Vanhempien päihteidenkäyttö on riski lapsen kaltoinkohteluun. Viitattu 27.4.2023. <https://www.sos-lapsikyla.fi/blog/2019/12/20/vanhempien-paihteidenkaytto-on-riski-lapsen-kaltoinkohteluun/>

Sotkanet 2023. Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2005-2023. Luettu 26.4.2023. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s06PAGa=&region=s07MBAA=&year=sy5zsTbX0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

- Svenlin, A-R. 2020a. Kannatteleva ja jännitteinen tukiperhetoiminta. Väitöskirja. Jyväskylä. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/67160/978-951-39-8011-5_vaitos31012020pdf.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Svenlin, A-R. 2020b. Lapsia ja vanhempia kannatteleva tukiperhetoiminta. Janus vol. 28 (4) 2020, 404-409. Viitattu 22.10.2022. <https://journal.fi/janus/article/view/91071/57961?acceptCookies=1>
- Säles, E. 2019. Sisarussuhteen roolikartta. Luettu 12.11.2022. https://vslk.fi/uploads/files/Sisarussuhteen_roolikartta_Kasikirja_sisarussuhteiden_tarkasteluun_29.11.2019_ip.pdf
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021. Tukihenkilöt- ja perheet. Viitattu 11.9.2022. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022a. Lapset ja perheet. Viitattu 11.11.2022. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveysrot/eriarvoisuus/elamankulku/lapset-ja-perheet>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022b. Lasten, Nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut. Viitattu 13.4.2023. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut>
- Tietosuojalaki 1050/2018. Viitattu 17.9.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>
- Tietosuojavaltuutetun toimisto 2022. Usein kysyttyä EU:n tietosuoja-asetuksesta. Viitattu 1.10.2022. <https://tietosuoja.fi/gdpr>
- Tilastokeskus 2022. Perheiden määrä väheni vuonna 2021. Perheet 2021. Viitattu 26.4.2023. <https://stat.fi/julkaisu/cku2jk59k8sbo0c58x6z45mhx>
- Tilastokeskus 2023. 894 000 henkilöä oli köyhyys- tai syrjäytymisriskissä vuonna 2021. Elintasotilasto 2022. Viitattu 26.4.2023. <https://stat.fi/julkaisu/cl8lp8xaorjoa0cw1txm8lzp9>
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3.korjattu painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100802/Toikko_Rantanen_Tutkimuksellinen_kehittamistoiminta.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja loukkaus-epäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Viitattu 1.10.2022. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Työturvallisuuskeskus 2022. Viitattu 24.9.2022. <https://ttk.fi/tyosuojelun-yhteistoiminta/tyosuojelun-kehittaminen/#996e34e5>
- Valvira 2021a. Lastensuojelu. Viitattu 13.4.2023. <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/lastensuojelu>
- Valvira 2021b. Lastensuojelun palvelut. Viitattu 13.4.2021. <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/lastensuojelu/lastensuojelun-palvelut>
- Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Finn Lectura. Viitattu 12.10.2022. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305021/Kyselytutkimuksen-mittarit-ja-menetelmat-2019-Vehkalahti.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Webropol 2022. Tulevaisuuden kyselytyökalu. Viitattu 1.10.2022. <https://webropol.fi/>

Your Europe 2022. Luettu 17.9.2022. https://europa.eu/youreurope/business/dealing-with-customers/data-protection/data-protection-gdpr/index_fi.htm

Julkaisemattomat

Hoviario, S. 2022b. Sosiaaliohjaajan sähköpostihaastattelu 5.10.2022. Viitattu 8.10.2022. Keusote, Perhehoitoyksikkö Pihlaja. Hyvinkää.

Hoviario, S. 2022a. Sosiaaliohjaajan teams-haastattelu 14.9.2022. Viitattu 24.9.2022. Keusote, Perhehoitoyksikkö Pihlaja. Hyvinkää.

Perhehoitoyksikkö Pihlajan vuosikatsaus 2021. Viitattu 18.9.2021.

Perusraportti kysely tukiperheet 2018. Luettu 14.10.2022.

Perusraportti kysely tukiperheet 2020. Luettu 14.10.2022.

Kuviot

Kuvio 1: Kehittämispöessi lineaarisena kaaviona	22
Kuvio 2: Flinga-näkymä teemahaastattelun alussa	28

Liitteet

Liite 1: Tiivistelmä tutkimuslupaan.....	51
Liite 2: Hyväksytty tutkimuslupa.....	53
Liite 3: Lomakkeiden kysymykset vuosilta 2017-2018.....	54
Liite 4: Saatekirje työntekijöille.....	55
Liite 5: Suostumuslomake työntekijöille.....	56
Liite 6: Flinga-näkymä teemahaastattelun jälkeen.....	57
Liite 7: Ensimmäinen versio kyselylomakkeesta.....	58
Liite 8: Kyselylomake testaukseen asiakkaille.....	60
Liite 9: Saatekirje asiakkaille, alkuperäinen.....	63
Liite 10: Saatekirje asiakkaille, lähetetty.....	64
Liite 11: Suostumuslomake asiakkaille, alkuperäinen.....	65
Liite 12: Suostumuslomake asiakkaille, lähetetty.....	66
Liite 13: Valmis kyselylomake.....	67
Liite 14: Palautepyyntö teemahaastattelusta.....	70
Liite 15: Palaute kehittämisprosessista.....	71

Liite 1: Tiivistelmä tutkimuslupa

Kehittämistoimintamme tarkoituksena on luoda Perhehoitoyksikkö Pihlajan käyttöön Webropol-lomake, jonka avulla tukiperheiltä voidaan selvittää Pihlajan tukiperhesuhteiden päättymiseen liittyneitä syitä.

Kehittämistyömme tueksi tarvitsemme käyttöömmä Pihlajassa aikaisemmin käytössä olleet kyselylomakkeet ja asiakkaiden vastaukset. Aikaisemmat kyselylomakkeet olivat Pihlajalla käytössä 2017-2018, joilla kerättiin tietoja lopettaneilta tukiperheiltä. Lomakkeiden käyttö kuitenkin keskeytettiin vuonna 2018, kun uusi Tietosuojalaki 1050/2018 tuli voimaan ja Webropol päivittyi. Tällä hetkellä käytössä ei ole palautelomaketta lopettaville tukiperheille. Perhehoitoyksikkö Pihlaja kokee tärkeäksi kerätä lopettaneilta tukiperheiltä palautetta, jotta Perhehoitoyksikön toimintaa voidaan kehittää ja mahdollisimman monelle lapselle voitaisiin taata toimiva ja riittävän pitkäaikainen tukisuhde.

Kehittämistyössämme käytämme hyväksi seuraavia menetelmiä ja tarvitsemme tutkimusluvan näitä varten:

1. Perhehoitoyksikkö Pihlajassa vuosien 2017 ja 2018 aikana käytössä olleiden lopettaville tukiperheille suunnattujen lomakkeiden asiakkaiden anonyymit vastaukset analysointia varten. Lomakkeessa kysyttiin silloin seuraavia asioita:
  - Olivatko tukiperheessänne vierailevat lapset tai joku lapsista läheisverkostosta? (läheisverkostolla tarkoitetaan sukulaisuussuhdetta tai ennestään tuttua perhettä)
  - Kuinka monta vuotta olet toiminut tukiperheenä?
  - Kuinka kauan viimeisin tukisuhde kesti?
  - Kuinka monta tuettavaa lasta perheessänne on ollut Pihlajan kautta?
  - Tukiperhesuhde päättyi, monivalinta: Tukiperheen aloitteesta/Lapsen tai hänen perheensä aloitteesta/Asiakassuunnitelman mukaisesti (tukiperhetarve päätynyt) /Muu syy, Mikä?
  - Jos tukisuhde päättyi tukiperheen aloitteesta, mikä oli syynä? monivalinta: Tukiperheen oma elämäntilanne/tuettavien lasten vanhemmista johtuvat syyt/Tuettavan lapsen käytös/muu syy, mikä?
  - Olisiko jokin seuraavista auttanut tukiperheenä toimimiseen? Vaihtoehtoja: Pihlajan työntekijän osallistuminen kotikunnan järjestämiin tukiperhetapaamisiin/Säännöllinen kontakti työntekijän kanssa/Jotain muuta, mitä?

2. Teemahaastattelu Perhehoitoyksikkö Pihlajan työntekijöille, jonka avulla on tarkoitus selvittää, ovatko aikaisemmat kysymykset ja niistä saatu tieto vastannut Perhehoitoyksikön tarpeisiin ja mitä tietoa Perhehoitoyksikkö pitää tällä hetkellä tärkeänä kerätä. Pääteemoja teemahaastattelussa ovat parisuhteen ja perheen voimavarat, tukiperheen ja tuettavan perheen kasvatuskumppanuus, lasten erityiset tarpeet ja lasten väliset suhteet sekä lapsiystävällinen ympäristö. Lisäksi teemoina ovat tukiperheitoimintaan liittyvät haasteet, tukisuhteiden kesto, Perhehoitoyksikkö Pihlajan tukiperhevalmennus ja tukiperhesuhteiden aikainen tuki. Teemahaastattelun tulokset kerätään Mindmap-muotoisena aineistonkeruuna.
3. Kyselylomakkeen testaaminen asiakkailta ja asiakkaiden osallistaminen kyselylomakkeen kehittämiseen. Lomakkeen käyttöä testataan ja lomakkeen kehittämiseen kerätään palautetta tukiperheiltä, jotka Perhehoitoyksikkö Pihlaja on kouluttanut tai hyväksynyt tukiperheeksi ja joilla tukisuhde on päättynyt vuoden 2022 aikana.

Perhehoitoyksikkö Pihlajan sihteeri tallentaa kehittämämme kyselylomakkeen Pihlajan tietojärjestelmään, ja lähettää lomakkeen valituille asiakkaille. Kyselyyn osallistuminen on tukiperheille vapaaehtoista ja saatekirjeessä kerromme, kuinka vastauksia säilytetään, mihin tietoja käytetään ja kuka tietoja tarkastelee. Perhehoitoyksikkö Pihlaja välittää asiakkaiden anonyymit vastaukset meille suojatulla sähköpostilla. Säilytämme asiakkaiden vastauksia salasanoilla suojatuissa tiedostoissa. Henkilökohtaisilla käyttöoikeuksilla ja salasanoilla suojatut tietokoneet toimivat tiedostojen säilytykseen ja huolehdimme niiden käytön valvonnasta. Kehittämistyömme lopuksi tuhoamme vastaukset tiedostoistamme viimeistään 1.5.2023 mennessä. Asiakkaiden vastaukset tallentuvat Pihlajan tietojärjestelmään. Ainoastaan asiakkaiden antama palaute, joka koskee kyselylomakkeen kehittämistä, tulee esiin opinnäytetyöraportissamme. Asiakkaiden anonyymit vastaukset muihin lomakkeen kysymyksiin, eivät tule näkyviin opinnäytetyöraportissamme.

Perhehoitoyksikkö Pihlaja omistaa kerätyn aineiston ja saa omistusoikeuden kehitettyyn kyselylomakkeeseen opinnäytetyömme valmistuttua.

Liite 2: Hyväksytty tutkimuslupa

Keski-Uudenmaan hyvinvointialue
johtajaylilääkäri, tutkimus- ja
kehitysjohtaja
Tutkimuslupapäätös

Ote viranhaltijapäätöksestä 1 (4)
13.03.2023 **§ 47**

KEUHDno-2022-595**Päättäneet tukiperhesuhteet -kyselylomake**

Tämä päätös korvaa viranhaltijapäätöksen 2022-595.

Kia Haahkola ja Laura Raitala ovat opiskelijoita Laurea-ammattikorkeakoulusta. He hakevat opinnäytetyölupaa AMK-opinnäytetyölleen aiheena Päättäneet tukiperhesuhteet -kyselylomake. Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua toukokuussa 2023.

Opinnäytetyö tukee hyvinvointialueen strategisia tavoitteita sekä tutkimuksen ja kehittämisen painopisteitä.

Opinnäytetyön tavoitteet

1. Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää lomake, jonka tuottaman tiedon avulla Perhehoitoyksikkö Pihlaja pystyy ennaltaehkäisemään tukisuhteiden päättymisiä ja kehittää tukiperheiden rekrytointia, koulutuksia ja tarjottavaa tukea.

Liitteet:

- 1 Täydennyspyyntö tutkimuslupahakemukseenne
- 2 Opsuunnitelma 12.11.2022

Päätöksen peruste

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen hallintosääntö (aluevaltuusto 8.12.2022 § 90)
Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen delegointisääntö (hyvinvointialuejohtaja 30.12.2022 § 35)
Delegointisääntö § 9; johtajien johtamisvastuut kohdan mukaan johtajaylilääkäri, kehitys- ja tutkimusjohtaja päättää luvan antamisesta tieteellisiin tutkimuksiin, selvityksiin ja opinnäytetöihin sekä tietojen luovuttamisesta tähän tarkoitukseen.

Päätös

Myönnän tutkimusluvan opinnäytetyöhön Päättäneet tukiperhesuhteet -kyselylomake. Tutkimuslupa on voimassa 1.5.2023 saakka.

Tutkimusluvan hakijat sitoutuvat noudattamaan voimassa olevia tutkimusaineiston säilyttämiseen ja tietosuojalainsäädäntöön liittyviä ohjeita. Valmis opinnäytetyö tulee toimittaa Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen kirjaamoon, kirjaamo.hva@keusote.fi

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen asianhallintajärjestelmässä.

Tiedoksi

hakija, ohjaaja ja hyvinvointialueen yhteyshenkilöt ja valmistelijat

Allekirjoitus

Pirjo Laitinen-Parkkonen, johtajaylilääkäri, kehitys- ja tutkimusjohtaja

Liite 3: Lomakkeiden kysymykset vuosilta 2017-2018

- Olivatko tukiperheessänne vierailevat lapset tai joku lapsista läheisverkostosta? (läheisverkostolla tarkoitetaan sukulaisuussuhdetta tai ennestään tuttua perhettä)
- Kuinka monta vuotta olet toiminut tukiperheenä?
- Kuinka kauan viimeisin tukisuhde kesti?
- Kuinka monta tuettavaa lasta perheessänne on ollut Pihlajan kautta?
- Tukiperhesuhde päättyi, monivalinta: Tukiperheen aloitteesta/Lapsen tai hänen perheensä aloitteesta/Asiakassuunnitelman mukaisesti (tukiperhe-tarve päättynyt) /Muu syy, Mikä?
- Jos tukisuhde päättyi tukiperheen aloitteesta, mikä oli syynä? monivalinta: Tukiperheen oma elämäntilanne/tuettavien lasten vanhemmista johtuvat syyt/Tuettavan lapsen käytös/muu syys, mikä?
- Olisiko jokin seuraavista auttanut tukiperheenä toimimiseen? Vaihtoehtoja: Pihlajan työntekijän osallistuminen kotikunnan järjestämiin tukiperheta-
paamisiin/Säännöllinen kontakti työntekijän kanssa/Jotain muuta, mitä?

Liite 4: Saatekirje työntekijöille

Hyvät Perhehoitoyksikkö Pihlajan työntekijät,

Kutsumme Teidät osallistumaan teemahaastatteluun 14.3 klo 8 Teamsissä. Opiskelemme Laurean ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi ja olemme sopineet tekevämme opinnäytetyömme Keski-Uudenmaan hyvinvointialueelle Perhehoitoyksikkö Pihlajalle. Opinnäytetyömme tarkoituksena on luoda Perhehoitoyksikkö Pihlajan käyttöön kyselylomake, jonka avulla tukiperheinä toimineilta voidaan selvittää tukiperhesuhteiden päättymiseen liittyneitä syitä. Koemme tärkeäksi haastatella teitä työntekijöitä, jotta kyselylomake auttaa Perhehoitoyksikkö Pihlajaa kehittämään toimintaansa mahdollisimman hyvin tukiperheiden tarpeita vastaavaksi.

Teemahaastatteluun osallistuminen on Teille vapaaehtoista. Huomioitthän, että teemahaastatteluun osallistuminen edellyttää suostumuksen antamista (lisätietoja suostumuslomakkeessa). Teemahaastattelussa käsittelemme niitä asioita, jotka nousevat esiin tukiperhe toimintaan vaikuttavan teorian ja tuoreimman tutkimustiedon pohjalta, sekä niitä teemoja, joita Te työntekijät koette tärkeäksi käsitellä tukiperhe toiminnan ja lomakkeen kehittämisen kannalta. Teemahaastattelun tulokset kerätään MindMap-muotoisena sähköisenä aineistonkeruuna ja aineistoa käytetään osana lomakkeen kehittämistä, sekä opinnäytetyöraporttiamme anonyymisti.

Tulemme säilyttämään antamaanne palautetta salasanalla suojatussa tiedostossa ja lisäksi suojaamme tietokoneet, joissa tiedostoja säilytetään, erillisillä salasanoilla. Tiedostoihin ei ole pääsyä muilla, kuin meillä, opinnäytetyön tekijöillä. Keräämämme aineisto hävitetään asianmukaisesti tiedostoistamme 1.5.2023 mennessä.

Osallistumisenne teemahaastatteluun on tärkeää, jotta saamme valjastettua Teidän ammattitaitoanne ja ajatuksianne niistä teemoista, jotka ovat tärkeitä nostaa esiin kyselylomakkeen kehittämisessä.

Kiittäen osallistumisestanne jo etukäteen,
Kia Haahkola ja Laura Raitala

Liite 5: Suostumuslomake työntekijöille

Suostumus osallistumisesta kehittämistehtävään

Suostun, että teemahaastattelussa esiin tuomiani asioita, käytetään Perhehoitoyksikkö Pihlajan lopettaville tukiperheille suunnatun kyselylomakkeen kehittämiseen. Voin ottaa lomakkeen kehittämiseen osallistuviin henkilöihin yhteyttä (yhteystiedot alla), mikäli haluan lisätietoa.

Ymmärrän, että teemahaastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä, sekä perua suostumukseni milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Jos päätän peruuttaa suostumukseni, siihen mennessä kerättyjä tietoja voidaan käyttää osana kehittämisaineistoa. Ymmärrän myös, että tiedot käsitellään luottamuksellisesti, eikä henkilötietojani luovuteta kehittämistehtävään liittymättömille kolmansille osapuolille. Kehittämistehtävään liittyvät lomakkeet ja –tiedostot säilytetään lukituissa tiloissa niin, että ulkopuolisilla ei ole niihin pääsyä. Kehittämistehtävän raportissa kenenkään henkilön tunnistaminen ei ole mahdollista, vaan tulokset esitetään anonyymeina.

Suostun osallistumaan tutkimukseen:

_____ Henkilön allekirjoitus

_____ Nimenselvennys

Päivämäärä ____ . ____ . 2023 Paikkakunta _____

Tulemme säilyttämään antamaanne palautetta salasanalla suojatussa tiedostossa ja lisäksi suojaamme tietokoneet, joissa tiedostoja säilytetään, erillisillä salasanoilla. Keräämämme aineisto hävitetään asianmukaisesti tiedostoistamme 1.5.2023 mennessä, mukaan lukien tämä suostumuslomake.

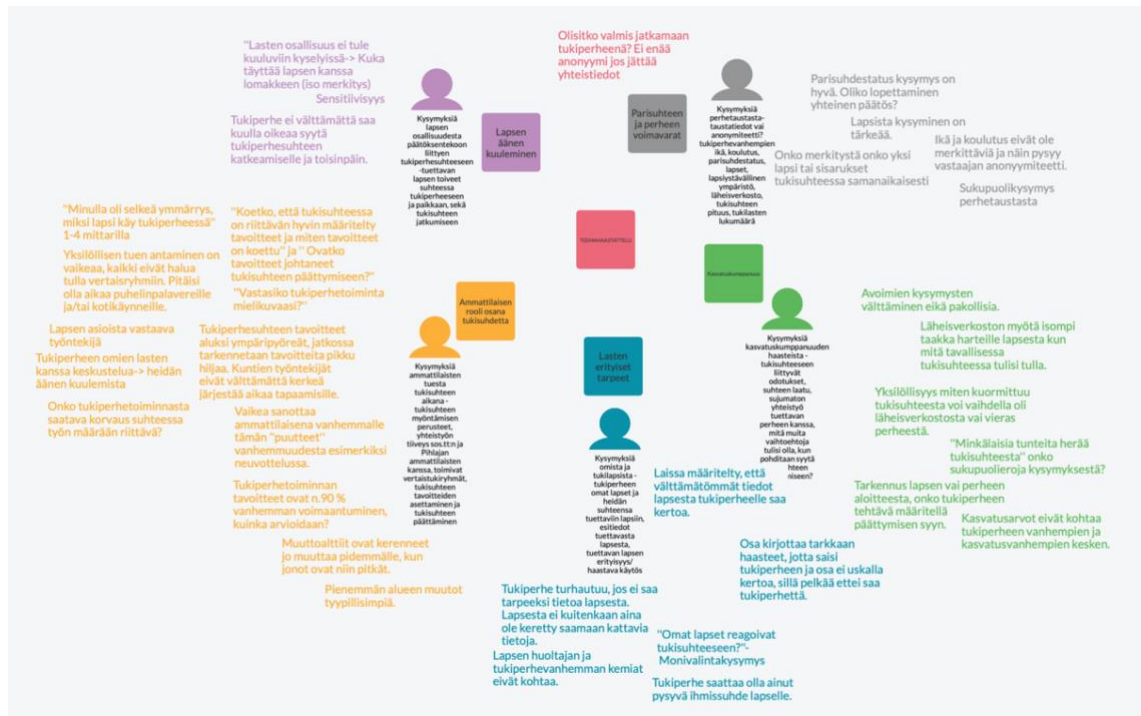
Yhteystiedot:

Kia Haahkola, kia.haahkola@student.laurea.fi

Laura Raitala, laura.raitala@student.laurea.fi

Liite 6: Flinga-näkymä teemahaastattelun jälkeen

Liite 7: Ensimmäinen versio kyselylomakkeesta

Taustatiedot

- Sukupuoli: mies, nainen, muu/en halua vastata
- Parisuhdestatus: avo- /avioliitto, yhden aikuisen talous
- Asuuko taloudessasi/nne lapsia? Kyllä, lukumäärä (avoin vastaus) /ei
- Päättyneen tukisuhteen lasten lukumäärä? Avoin vastaus
- Olivatko tukiperheessänne vierailleet lapset läheisverkostosta? Kyllä/ei
- Kuinka kauan viimeisin/päättynyt tukisuhde kesti? (Haarukointi?) 0-2 vuotta, 3-5 vuotta / yli 5 vuotta

Tukisuhteen päättyminen

- Tukiperhesuhde päättyi: tukiperheen aloitteesta, lapsen tai hänen perheensä aloitteesta, muu syy, mikä?
- Jos tukisuhde päättyi tukiperheen aloitteesta, mikä oli syynä? Muut-to/elämäntilanteen muutos/tuettavien lasten vanhemmista johtuvat syyt/tuettavan lapsen käytös/omien lasten reagointi tukisuhteeseen/muu syy, mikä? (Mahdollisuus valita yksi tai useampi vaihtoehto?)
- Olisiko jokin seuraavista auttanut viimeisimmän/päättyneen tukisuhteen säilymiseen? Pihlajan työntekijän osallistuminen lapsen kotikunnan järjestämiin tukiperhetapaamisiin/Säännöllinen kontakti lapsen asioista vastaa-van työntekijän kanssa/Tarkemmat tiedot lapsesta, Muu, mikä? (Mahdollisuus valita yksi tai useampi vaihtoehto?)
- Koetko, että tukiperhetoiminnasta maksettava korvaus on riittävä? Kyllä/ei/EOS
- Olisitko valmis toimimaan tukiperheenä myöhemmin? Kyllä, haluaisin pian uusia tuettavia lapsia/ Kyllä, mutta en heti/Kyllä, mutta minulla on kontakti toiseen palveluntarjoajaan/EOS/En HUOM! Laitetaan teksti, joka kehottaa ottamaan yhteyttä Pihlajaan!

Tavoitteet

- Minulla oli selkeä käsitys siitä, miksi lapset käyvät tukiperheessä. (Olisiko selkeämpi Kyllä/ei/EOS, jos tämä jäisi kysymyslomakkeen ainoaksi asteikoksi?)
- Vastasiko tukiperhetoiminta mielikuvaasi? Kyllä/ei/EOS
- Sana vapaa

Kyselylomakkeen kehittäminen

- Olivatko kyselylomakkeen kysymykset selkeitä? Kyllä/ei/kehitettävää?
- Oliko kysymyksiä sopiva määrä? Kyllä/ei, kehitettävää (avoin vastaus)
- Jäikö kyselylomakkeessa kysymättä jotakin oleellista? Kyllä, mitä? (avoin vastaus) /ei
- Muuta palautetta lomakkeesta

Liite 8: Kyselylomake testaukseen asiakkaille

Punaisella merkityt tekstit olivat Pihlajan sihteeriä varten, joka loi kyselyn Webropoliin. Tekstit eivät näkyneet lomakkeeseen vastaaville asiakkaille.

Taustatiedot

Sukupuoli:

- Mies
- Nainen
- En halua vastata

Talouden muoto:

- Avo- tai avioliitto
- Yhden aikuisen talous

Asuuko taloudessasi/taloudessanne lapsia?

- Kyllä, -> Kuinka monta? (avoin vastaus)
- Ei

Päättyneen tukisuhteen lasten lukumäärä? (avoin vastaus)

Olivatko tukiperheessänne vierailleet lapset läheisverkostosta?

- Kyllä
- Ei

Kuinka kauan päättynyt tukisuhde kesti?

- 0-2 vuotta
- 3-5 vuotta
- Yli 5 vuotta

Tukisuhteen päättyminen

Tukiperhesuhde päättyi:

- Tukiperheen aloitteesta
- Lapsen tai hänen perheensä aloitteesta
- Muu syy, -> mikä? (avoin vastaus)

Mahdollisuus valita yksi tai useampi vaihtoehto! Jos tukisuhde päättyi tukiperheen aloitteesta, mikä oli syynä?

- Muutto
- Elämäntilanteen muutos
- Tuettavien lasten vanhemmista johtuvat syyt
- Tuettavan lapsen käytös
- Omien lasten reagointi tukisuhteeseen
- Muu syy, -> mikä? (avoin vastaus)

Mahdollisuus valita ei yhtään, yksi tai useampi vaihtoehto! Olisiko jokin seuraavista auttanut päättyneen tukisuhteen säilymiseen?

- Pihlajan työntekijän osallistuminen lapsen kotikunnan järjestämiin tukiperhetapaamisiin
- Pihlajan työntekijän tiiviimpi ja aktiivisempi tuki esimerkiksi puhelimitse tai kotikäynnein
- Säännöllinen kontakti lapsen asioista vastaavan työntekijän kanssa
- Tarkemmat tiedot lapsesta
- Muu, -> mikä? (avoin vastaus)

Vaikuttiko tukiperhekorvausten määrä tukisuhteen päättämiseen?

- Kyllä, -> Miten? (avoin vastaus)
- Ei
- En osaa sanoa

Olisitko valmis toimimaan tukiperheenä myöhemmin?

- Kyllä, haluaisin pian uusia tuettavia lapsia -> Hienoa, otathan yhteyttä Pihlajan tukiperhetoiminnasta vastaavaan työntekijään
- Kyllä, mutta en heti -> Hienoa, otathan yhteyttä Pihlajan tukiperhetoiminnasta vastaavaan työntekijään, kun tunnet olevasi valmis
- Kyllä, mutta minulla on kontakti toiseen palveluntarjoajaan
- En osaa sanoa
- En

Tavoitteet

Minulla oli selkeä käsitys siitä, miksi lapset käyvät tukiperheessä.

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Vastasiko tukiperhetoiminta mielikuvaasi?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Sana vapaa

Kyselylomakkeen kehittäminen

Olivatko kyselylomakkeen kysymykset selkeitä?

- Kyllä
- Ei, -> Miten kehittäisit? (avoin vastaus)

Oliko kysymyksiä sopiva määrä?

- Kyllä
- Ei, -> Miten kehittäisit? (avoin vastaus)

Muuta palautetta lomakkeesta (avoin vastaus)

Liite 9: Saatekirje asiakkaille, alkuperäinen

Hyvät Perhehoitoyksikkö Pihlajan tukiperheenä toimineet,

Nyt Teillä on mahdollisuus osallistua Pihlajan tukiperhetoiminnan kehittämiseen. Opiskelemme Laurean ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi ja olemme tekemässä opinnäytetyömme Keski-Uudenmaan hyvinvointialueelle Perhehoitoyksikkö Pihlajaan.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on luoda Perhehoitoyksikkö Pihlajan käyttöön kyselylomake, jonka avulla tukiperheinä toimineilta voidaan selvittää tukiperhesuhteiden päättymiseen liittyneitä syitä. Koemme tärkeäksi kerätä palautetta juuri Teiltä, jotta kyselylomake auttaa Perhehoitoyksikkö Pihlajaa kehittämään toimintaansa mahdollisimman hyvin tukiperheiden tarpeita vastaavaksi.

Kyselylomakkeeseen vastaaminen on Teille vapaaehtoista. Kysely on lähetetty Perhehoitoyksikkö Pihlajan tukiperheille, jotka ovat lopettaneet tukiperhetoiminnan vuoden 2022 aikana. Lomakkeeseen antamanne vastaukset tallentuvat Perhehoitoyksikkö Pihlajan tietojärjestelmään. Kyselylomakkeen lopussa keräämme palautetta lomakkeen kehittämiseksi ja sisällytämme antamaanne palautetta anonymina opinnäytetyöraporttiimme. Huomiottehan, että opinnäytetyömme kehittämistoimintaan osallistuminen edellyttää suostumuksen antamista ennen lomakkeeseen vastaamista (lisätietoja suostumuslomakkeessa kyselylomakkeen linkin takana).

Teidän vastauksenne on meille tärkeä. Toivomme, että vastaatte kyselyyn 16.4.2023 mennessä.

Kiittäen vastauksistanne jo etukäteen,

Kia Haahkola ja Laura Raitala

Liite 10: Saatekirje asiakkaille, lähetetty

Hei Perhehoitoyksikkö Pihlajan tukiperheenä toimineet,

Teemme opinnäytetyönämme kyselylomaketta lopettaville tukiperheille. Kyselylomakkeen avulla voidaan selvittää tukiperhesuhteiden päättymiseen liittyneitä syitä. Kyselylomakkeeseen vastaaminen on vapaaehtoista, ja vastauksenne tallentuvat Perhehoitoyksikkö Pihlajan tietojärjestelmään. Kyselylomakkeeseen voi vastata täysin anonyymisti.

Kyselylomakkeen lopussa kerätään palautetta kyselylomakkeesta ja me opinnäytetyön tekijät sisällytämme annetut palautteet anonyymina opinnäytetyöraporttiimme. Kyselylomake auttaa Perhehoitoyksikkö Pihlajaa kehittämään toimintaansa tukiperheiden tarpeita vastaavaksi. Ennen kyselylomakkeeseen vastaamista luethan tarkkaan suostumuslomakkeen.

Kiittäen vastauksistanne jo etukäteen,
Kia Haahkola ja Laura Raitala
Sosionomiopiskelijat, Laurea AMK

Liite 11: Suostumuslomake asiakkaille, alkuperäinen

Suostumus osallistumisesta kehittämistehtävään

Suostun, että antamaani palautetta lomakkeesta, joka on suunnattu Perhehoitoyksikkö Pihlajan lopettaville tukiperheille, käytetään kyseisen lomakkeen kehittämiseen. Ymmärrän, että lomakkeeseen vastaaminen on vapaaehtoista. Ymmärrän myös, että antamani tiedot käsitellään luottamuksellisesti, eikä vastauksiani luovuteta kehittämistehtävään liittymättömille kolmansille osapuolille.

Kehittämistehtävään liittyvät lomakkeet ja –tiedostot säilytetään lukituissa kansioissa. Kehittämistehtävän raportissa yksittäisen henkilön tunnistaminen ei ole mahdollista, vaan tulokset esitetään anonyymeina. Keräämämme aineisto hävitetään asianmukaisesti tiedostoistamme 1.5.2023 mennessä.

Voin ottaa lomakkeen kehittämiseen osallistuviin henkilöihin yhteyttä (yhteystiedot alla), mikäli haluan lisätietoa.

Yhteystiedot:

Kia Haahkola, kia.haahkola@student.laurea.fi

Laura Raitala, laura.raitala@student.laurea.fi

Suostun osallistumaan tutkimukseen:

Liite 12: Suostumuslomake asiakkaille, lähetetty

Suostumus osallistumisesta kehittämistehtävään

Suostun, että antamaani palautetta lomakkeesta, joka on suunnattu Perhehoitoyksikkö Pihlajan lopettaville tukiperheille, käytetään kyseisen lomakkeen kehittämiseen. Ymmärrän, että lomakkeeseen vastaaminen on vapaaehtoista. Ymmärrän myös, että antamani tiedot käsitellään luottamuksellisesti, eikä vastauksiani luovuteta kehittämistehtävään liittymättömille kolmansille osapuolille.

Kehittämistehtävään liittyvät lomakkeet ja –tiedostot säilytetään lukituissa kansioissa. Kehittämistehtävän raportissa yksittäisen henkilön tunnistaminen ei ole mahdollista, vaan tulokset esitetään anonyymeina. Keräämämme aineisto hävitetään asianmukaisesti tiedostoistamme 1.5.2023 mennessä.

Voin ottaa lomakkeen kehittämiseen osallistuviin henkilöihin yhteyttä (yhteystiedot alla), mikäli haluan lisätietoa.

Yhteystiedot:

Kia Haahkola, kia.haahkola@student.laurea.fi

Laura Raitala, laura.raitala@student.laurea.fi

Liite 13: Valmis kyselylomake

Punaisella merkityt tekstit olivat Pihlajan sihteeriä varten, joka loi kyselyn Webropoliin. Tekstit eivät näkyneet lomakkeeseen vastaaville asiakkaille.

Taustatiedot

Sukupuoli: (pakollinen)

- Mies
- Nainen
- En halua vastata

Talouden muoto: (pakollinen)

- Avo- tai avioliitto
- Yhden aikuisen talous

Asuuko taloudessasi/taloudessanne lapsia? (pakollinen)

- Kyllä, -> Kuinka monta? (avoin vastaus)
- Ei

Päättynen tukisuhteen lasten lukumäärä? (avoin vastaus) (pakollinen)

Olivatko tukiperheessänne vierailleet lapset läheisverkostosta? (pakollinen)

- Kyllä
- Ei

Kuinka kauan päättynyt tukisuhde kesti? (pakollinen)

- 0-2 vuotta
- 3-5 vuotta
- Yli 5 vuotta

Tukisuhteen päättyminen

Tukiperhesuhde päättyi: (pakollinen)

- Tukiperheen aloitteesta
- Lapsen tai hänen perheensä aloitteesta

- Muu syy, -> mikä? (avoin vastaus)

Mahdollisuus valita yksi tai useampi vaihtoehto! Jos tukisuhde päättyi tukiperheen aloitteesta, mikä oli syynä? (vapaaehtoinen)

- Muutto
- Elämäntilanteen muutos
- Tuettavien lasten vanhemmista johtuvat syyt
- Tuettavan lapsen käytös
- Omien lasten reagointi tukisuhteeseen
- Tukiperhetarpeen kyseenalaistaminen
- Muu syy, -> mikä? (avoin vastaus)

Mahdollisuus valita ei yhtään, yksi tai useampi vaihtoehto! Olisiko jokin seuraavista auttanut päättyneen tukisuhteen säilymiseen? (vapaaehtoinen)

- Pihlajan työntekijän osallistuminen lapsen kotikunnan järjestämiin tukiperhetapaamisiin
- Pihlajan työntekijän tiiviimpi ja aktiivisempi tuki esimerkiksi puhelimitse tai kotikäynnein
- Säännöllinen kontakti lapsen asioista vastaavan työntekijän kanssa
- Tarkemmat tiedot lapsesta
- Muu, -> mikä? (avoin vastaus)

Vaikuttiko tukiperhekorvausten määrä tukisuhteen päättämiseen? (pakollinen)

- Kyllä, -> Miten? (avoin vastaus)
- Ei
- En osaa sanoa

Olisitko valmis toimimaan tukiperheenä myöhemmin? (pakollinen)

- Kyllä, haluaisin pian uusia tuettavia lapsia -> Hienoa, otathan yhteyttä Pihlajan tukiperhetoiminnasta vastaavaan työntekijään
- Kyllä, mutta en heti -> Hienoa, otathan yhteyttä Pihlajan tukiperhetoiminnasta vastaavaan työntekijään, kun tunnet olevasi valmis
- Kyllä, mutta minulla on kontakti toiseen palveluntarjoajaan
- En osaa sanoa
- En

Tavoitteet

Minulla oli selkeä käsitys siitä, miksi lapset käyvät tukiperheessä. (pakollinen)

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Vastasiko tukiperhetoiminta mielikuvaasi? (pakollinen)

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Sana vapaa

Liite 14: Palautepyyntö teemahaastattelusta

Kiitos kun osallistuit opinnäytetyöprosessiimme. Toivoisimme saavamme palautetta järjestämästämme teemahaastattelusta.

Voit antaa palautetta vastaamalla tähän sähköpostiin.

**Palaute teemahaastattelusta:
valitse purkista sopivat adjektiivit tai keksi omat ja jatka lauseita**

- Teemahaastattelussa käytetty tietoperusta oli...
- Teemahaastattelun kesto oli...
- Teemahaastatteluun osallistuminen oli...
- Teemahaastattelun ohjaajat Kia ja Laura olivat...

Sana vapaa

Ystävällisin terveisin,
Kia Haahkola ja Laura Raitala

Liite 15: Palaute kehittämisprosessista

Palaute kehittämisprosessista:**Valitse sopivin vaihtoehto väittämiin**

Palaute kehittämisprosessista				
Lomakkeen kysymykset antavat vastauksia siihen, miksi tukiperhesuhteet ovat päättyneet.				
Lomakkeen avulla on mahdollista kerätä olennaista tietoa Pihlajan tukiperhetoiminnan kehittämisen tueksi.				
Lomakkeen kehittäminen opinnäytetyönä oli kannattava prosessi.				
Yhteistyö opinnäytetyön tekijöiden kanssa oli sujuvaa.				

Sana vapaa